

KADINLAR [İMİZ]

AŞK
SANAT
İKTİDAR

M. ŞEHMUS GÜZEL

ekitap.ayorum.com

M. ŞEHMUS GÜZEL
KADINLAR(IMIZ)
AŞK
SANAT
İKTİDAR

Alan Yayıncılık tarafından 1996'da, İstanbul'da okuyucuya sunulan, bugün tükenmiş, Kadın AŞk ve İktidar isimli çalıŐmamla neredeyse aynı başlığı taŐımasına rağmen aynı kitap değil. Bir-iki bÖlümü aynı veya aynıya yakın olsa bile. Aradan geçen 25 yıl içinde bu konularda yayınladığım birkaç makalemi derleyip oluŐturduđum bu ekitap yeni bir çalışma olmasına rağmen ismini neredeyse deđiŐtirmedim, çünkü konumuza yüzde yüz uyduğuna inanıyorum.

ekitap biçiminde sunumu: 8 Mart 2021

Yapıt: M. Şehmus GÜZEL

Teknik yönetmen ve kapak: Ferruh DİNKAL

Dizgi : MŐG

İSBN : Belki gelecek. Belki gelmeyecek. Zamana, duruma, geliŐmelere bağlı.

Bu yapıtın yayın hakları yazarına aittir.

Kitaptan edinmek için iletişim : Gerekirse. Şimdilik ekitap.ayorum.com deyin, tıklayın, "indirir", gÖtÖrÖn.

Hediyemizdir.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ : KADIN VE ERKEK, BİRLİKTE, ELELE.....	6
KADINSIZ/ERKEKSİZ	11
BİR EFSANE : JEANNE D'ARC.....	15
TARİHTE VE PARİS KOMÜNÜ'NDE KADIN.....	19
LOUISE MİCHEL : SAVAŞTA BİR ÖĞRETMEN.....	21
ROSA	24
ANNE HİDALGO : PARİS ANAKENT BELEDİYE BAŞKANI	28
ANNE HİDALGO KİMDİR?	35
BİDAKKA ABLA EK VAR	39
FİNLANDİYA DEYİP GEÇME	40
KISA KESİLMİŞLER 2015	42
WOMEN'S WORLD CUP.....	43
VARSA YOKSA	44
TÜTÜN	44
SEÇMEK	45
TARİHİMİZDEN BİR YAPRAK : SİVAS'TA KADINLAR.....	46
TÜLAY GERMAN : "YAYLA ÇİÇEĞİ KOKUŐLU ERDEM'İME"	49

SUMRU	54
NECMİYE ALPAY	58
KADINLAR SERGİSİ	65
LEYLA ERBİL İLE	68

GİRİŞ : KADIN VE ERKEK, BİRLİKTE, ELELE

8 Mart vesilesiyle her yıl olduğu gibi bu yıl da gündemin yoğun olduğunu görüyorum ve bunun böyle olmasından sevinç duyuyorum. Geçmiş yıllarla kıyaslanınca aradaki fark son derece olumlu ve kadın erkek eşitliğinde ve kadınların özgürleşmesi meselesinde alınan yolu göstermesi açısından önemli.

Bugün hemen hemen bütün kentlerde ve “benim diyen” kasabalarda kadınlık durumu, kadınların mücadelesi, tarihi ve geleceği konularında birçok eylem düzenleniyor. Birçok bildiri dağıtılıyor. Demeçler, makaleler birbirini izliyor. Birçok toplantı, konferans, seminer, kollokyum, açık oturum, gösteri ve yürüyüş, tiyatro oyunu ve daha bir dizi etkinlik yapılıyor...

Kadınların meselelerini artık kadınlar üstleniyorlar. Bu son derece sevindirici bir gelişme.

Bu konularda 1970’lerin başından beri birçok makale, 1996’da Kadın, AŞk ve İktidar isimli bir kitap, 2006’da Kadın Sineması isimli başka bir kitap yayınlamış olmaktan, ikinciyi 2020’de ekitap.ayorum.com sitesinde ekitap olarak sunmuş olmaktan, 1970’lerin başından beri ders ve seminerlerimde öğrencilerime düzenli olarak kadın meselesini ve kadınların mücadelesini anlatmaktan, kadın isyanlarını, mücadelelerini, grevlerini ve işçi eylemlerindeki katkılarını tarihi örnekleri ve belgeleriyle değişik makale ve kitabımda yayınlamış olmaktan, birkaç öğrencimin bugün İstanbul ve Ankara fakültelerinde öğretim üyesi olarak hem bu konuları derinleştirmelerinden, hem de bu konuda yeni kadın ve erkek araŐtırmacıların yolunu açmalarından memnunum. Yazmayı sürdürmek niyetindeyim. Sürdürüyorum da. İşte örneği bu ekitap.

Umarım önümüzdeki günlerde bu alanlardaki çalışmalar çoğalarak ve aralıksız sürer. Kadına ve mücadelelerine ilişkin makaleler ve yayınlar hak ettiği yeri bulur.

Örneğin değişik savaşlarda kadınların rolü daha adil ve daha açık bir şekilde vurgulanır : İkinci savaş yıllarında nazilere karşı kazanılan savaşta kadınların her alanda ama gerçekten her alanda ve elbette erkeklerden fazla olarak kadınlık alanında da sorumluluklarını hakkıyla yerine getirdiklerini anlatmak, bir kez daha anlatmak olanağı da bulunur. Kadın direnişçiler örneğin asla unutulmamalıdır. Aşağıda ikinci savaş yıllarındaki kadınların ve çocukların ülkemizdeki yaşama ve çalışma koşullarına ilişkin bir bölüm bulacaksınız.

Kadın konusunda yazılacak dünya kadar şey var elbette : Nasıl mücadele etmekten, örgütlenme biçimine kadar. Neler yapılması gerektiğinden kadın ve erkek ilişkisine. Kadınların siyasi isteklerinden mesleki isteklerine : Kadınların mesleki isteklerinin tarihi devinimi, elde ettikleri ve edemedikleriyle, mutlaka aktarılmalı ve anlatılmalıdır : Örneğin ülkemizde kadınların, Siyasal Bilgiler Fakültesi diplomalı kadınların, kaymakam ve vali olmak için yaptıklarının anılması son derece önemlidir.

Kadınların siyasi alandaki arzuları, hakları, bunların gerçekleştirilmesi için bizzat yaptıkları, değişik siyasi partilerdeki, siyasi yaşamdaki değişik türdeki çalışmaları da özel olarak incelenmeye değer... Bayan cumhurbaşkanı, bayan başkan, bayan başbakan, bayan bakan sayısı hemen hemen her kıtada, her ülkede artıyor...

Bugünkü kadın ve yaptıkları, yapmak istedikleri, mücadelesi pek çok dersle yüklü...

Sinemada, resimde, tiyatrodada, müzikte, sporda, medyada ve diğer sanat dallarında kadın(lar) ve kadına "BAKIŐ" ihmal edilmemelidir.

Sinemanın kimi dallarında kadınların birincil konumda olması es geçilmemelidir. Örneğin Fransa'da kadınlar, filmlerin montaj alanında başat roledirler. Günümüzde kadın yönetmen sayısı artmaktadır. Kadınlara yönelik, kadınlık durumunu ve sorunlarını konu alan filmlerin sayısındaki artış çok açıktır. (Bu konuda Kadın Sineması isimli kitabımda kimi bilgiler ve rakamlar bulunuyor : Pêrî Yayınları, İstanbul, 2006. Bu çalışmanın ikinci baskısını 2020'de ekitap.ayorum.com sitesinde ekitap biçiminde parasız/bedava sunduk.)

Kadınların medya alanında, bilhassa televizyonda elde ettikleri birincil ve etkin konum da görmemezlikten gelinemez artık.

Bugünkü kadın, sevgili, eş, anne, aile içinde "çimento" rolünü üstlenen, parçalanmış veya parçalanmaya yüz tutmuş parçaların birarada kalmasını sağlayan, yapıştıran, onaran, toplumsal dokunun tümünden bozulmaması için "bekçilik" rolünü üstlenen analar ve yaptıkları, yapmak istedikleri ve mücadeleleri başlıbaşına incelenmeyi hak eden bir konudur.

Tarihten gelen örneklerin bilinmesinde dünya kadar yarar vardır mutlaka : T büyük harfle Tarih'te kadın mutlaka irdelenmelidir. 20. Yüzyılın hemen başında, Osmanlı İmparatorluğu'nda kadına oy veren ERKEKLERİN bulunduğu bilinmesi herhalde sıradan bir şey olamaz. O yıllarda kadınların seçme ve seçilme hakkı bile yokken hele. Tarihteki ve günümüzdeki ihtilalci kadınları öğrenmek, biraz daha yakından tanımak ta önemli : Fransa'da 1789'un ihtilalci kadınları, Paris Komünü'nde ihtilalci saflarının en başında ellerinde tüfekleri ve çakaralmazlarıyla yürüyen ve bir cepheden diğerine koşan kadınları nasıl unutabiliriz ? İşte Louise

Michel, başlı başına bir tarih ve baŐtan sona bir destan... Ve diğerlerinin yaptıkları...

Günümüzden örnekler vermek te mümkün : İŞte Mısır'daki ayaklanmada Tahrir Meydanı'nda, Gezi'de, Boğaziçi Üniversitesi eylemler dizisinde, son günlerde askeri darbeye karşı Birmanya'daki dev gösterilerde ve daha pek çok mücadelede kadınlar da seslerini duyurdular, duyuruyorlar. Hem de sadece katılımcı olarak değil, yönetici ve yönlendirici olarak ta.

Bütün bunların yazılması, yayınlanması, bilinmesi ve toplumsal tarihimize bırakılması bir tür zorunluluktur.

Toplumsal tarihi bilmek, yazıl(a)mayan tarihi bilmektir. Toplumsal tarih bizim tarihimizdir : Hani gözlerden uzak tutulmak, unutturulmak istenen tarih.

Bu tarihi o zaman biz, evet bizzat biz, yazmalıyız. İŞte kadınların mücadele tarihi de toplumsal mücadeleler tarihi içindeki diğer dallar gibi kendine özgü yeri almalı ve toplumsal tarihimizin eksik kalan bir yanını daha böylece doldurmalıdır.

Kadın konusunda öteden beri erkekler de yazıyor. Yazmalı. Yazacaklar mutlaka. İyi de oluyor. Ben de yıllardan beri yazıyorum. Yazmalıyım. Daha da yazılacaklar var elbette. Ama birkaç kez yinelediğim ve yazdığım gibi, kadının konumu, sorunları, mücadelesi, örgütlenmesi, erkeklere bırakılamayacak kadar ciddi ve önemli. Dolayısıyla kadınların bir an önce kendi kaderlerini ellerine almaları gerekli. Şimdiye kadar yapılmadıysa geç kalınmış sanılmasın. Bir Őeyler yapmak için her koşulda zaman bulunur. Kadınların ve erkeklerin birlikte, özgürlük, daha çok ve daha geniş özgürlük, sıkı ve hakiki eŐitlik ve toplumsal ve dayanışmacı bir düzen içinde yaşayabilecekleri kadın ve erkeklerin ortaklaşa cumhuriyetleri yaratabilmek umuduyla. Kadın ve erkek

cumhuriyetlerine ihtiyacımız var : Hakiki, sıkı, tam eşitlikçi ilişkiler içinde özgür yuvalar yaratılabilmesi için kadınların ve erkeklerin elele vermesi, birlikte çalışması, ortaklaşa yaratması, gerekirse mücadele etmesi de artık çok açık bir ihtiyaçtır.

Kadın ve erkek birlikte ve elele.

Evet.

KADINSIZ/ERKEKSİZ

Kadınlar(imız)a borcumuzu ödemek mümkün değil. Ninelerimize, analarımıza, halalarımıza/bibilerimize, teyzelerimize, ablalarımıza, kızkardeşlerimize, sevgililerimize, eşlerimize, kızlarımıza, kızlarımızın kızlarına... Bütün kadınlara.

Evet kadınlar olmasaydı biz de ol(a)mayacaktık. Bu çok basit ve bilineni yinelemek ama yinelemekte yarar var.

Kadınların erkeklere kıyasla birçok avantajı da bulunuyor, işte ikisini hemen anımsatayım: “Yaratmanın” ne olduğunu deneyimle bilmeleri ve “erkek mekanizmasının” sırrını çözmüş olmaları. Erkekler “kadınları anladıklarını” iddia edemiyorlar. Hatta kimi, belki ezici çoğunluğu, bu konuda resmen “sınıfta kalıyor”.

Kadinsız erkeklerin el ve ayaklarının nasıl çarşafa dolandığının dünya kadar örneği var. Fransa’da bir televizyon kanalı, daha önce İngiltere’de ve ondan kopya alan birçok başka ülkede altı yıl kadardır izlenen “The week the women went” isimli ve epey başarılı bir programı uyarladı: “Une semaine sans les femmes”/”Kadınlarsız bir hafta” adıyla. Türkçeye “Kadinsız bir hafta” veya “Kadınlar olmadan bir hafta” biçiminde çevirmek kulağa daha uygun. “Kadınlar olmasaydı erkekler ne yapardı ? Nasıl yapardı ? Çocuklara nasıl bakardı ? Nasıl yemek hazırlardı ?» ve benzeri sorulara yanıt arama hareketi.

İster istemez aklıma Bilge Olgaç’ın Kaşık Düşmanı isimli harika filmi geldi. Bilge Olgaç, 26 Kasım 1980’de Ankara’nın Keskin ilçesine bağlı 402 nüfuslu Danacıobası Köyü’nde düğün gecesi patlayan tüpgaz lambasının yol açtığı faciada köydeki kadınların tümüne yakınının yaşamını yitirmesinden hareketle çektiği filmde faciayı

ve sonrasını, erkeklerin, kadınsız erkeklerin, nelerle karşılaştıklarını, nasıl yaşamaya çabaladıklarını, mizahı eksik etmeden, aktarıyor. Bu film Fransa’da düzenlenen Uluslararası Kadın Filmleri Şenliği’nin 7.sinde, 1985’te, Juri Büyük Ödülü ile Kadın Gazeteciler Özel Ödülü’nü kazandı. O yıl ilk kez verilen “En İyi Erkek Oyuncu” ödülüne ise filmde başrollerden birini oynayan Halil İbrahim Ergün layık görüldü.

Yaşanmış bir faciadan yola çıkılarak bu film çekildi. Yaşanılan kurgulandı. Yarı alaylı yarı dramatik biçimde anlatıldı. Gerçek meselelere parmak basıldı. Bize özgü ve bizim gerçek meselelerimize. Mutlaka izlemenizi tavsiye ederim. Kadınlarımızın değerini hakıyla anlamak için de.

Fransa’da adını andığım bir tür telefilm gibi sunulan ama daha çok “télé-réalité” adı verilen televizyon programına benzeyende ise kadınlar bir haftalığına Fas’a, Marakeş’e tatile götürüldüler, erkekler ise Montrésor isimli (Mon Trésor biçiminde yazıp, Hazinem diye çevirilebilen isim meseleyi de bir parça açıklıyor) minik köylerinde kadınsız yaşamın bütün cephelerine bakma olanağı buldular. Ağlayanlar oldu. Erkeklerden.

Ama Marakeş’te şık bir otelde ekmek elden su gölden tatilin tadını çıkaran kadınlardan da ağlayanlar oldu. Kolay değil elbette Fransa’nın göbeğinde dört yüz evet evet aşığı yukarı dört yüz kadar nüfusa sahip bir köyde, etle kemik gibi erkekleriyle yıllardır birlikte yaşamış kadınların erkeksiz Marakeş keyfi tam da keyif olmadı : Hamama, masajlara, köftelere, kebablara, falana filana rağmen.

Erkeksiz ya da kadınsız yaşamın tadı acı mı tatlı mı ? Artık karar onların ve izleyenlerin.

Burada yaşananların, yapay olarak yaratılan kadınsız yaşamın önceden bilinen bir biçimde, senaryo gereği gibi neredeyse, “yaşanması”, daha doğrusu “oyunanması” bir parça tiyatromsu kaldı.

Ancak kadınsız erkeklerin çoğunun, tümü dememek için, sınıfta kalacağı belli oldu. Kadınların da erkeksiz, kendi erkekleri olmadan, yaşamaları zor, bu da ortaya çıktı. Erkekler de kadınlar da birbirlerine ihtiyaçları olduğunu çok iyi anladılar. Bu çok önemli derslerle dolu bir saptama oldu kimi için.

Dönüş, yuvaya dönüş ve buluşma da bu saptamaların ışığı altında görkemli oldu.

O halde çocuk bakımı, evin yönetimi, yemek yapılması, alış-veriş ve benzeri ev işleri için iki kişi olmak lazım sonucuna ulaşıldı. Görev bölümünü de mutlaka birlikte konuşup, birlikte kararlaştırmak ve birlikte yapmak en iyisi. Çocukların fikrini almayı, önerilerini dinlemeyi, kararlara katılmalarını ihmal etmeden. Sonuçlar bunlar. Gerisi size kalıyor.

İlginç bir nokta daha var : Tours isimli kente altmış kilometre uzaklıktaki bu minik köyün isminde saklı sırda : Yukarıda belirttiğim gibi, Mon trésor biçiminde iki ayrı kelime olarak okunduğunda “hazinem” anlamına geliyor. Montrésor olarak birlikte yazılınca da aynı anlamda elbette. Ama yine de açıklamakta yarar var.

Bu köyün seçilmesinde isminin bir rolü de oldu mu ? Bilemiyorum.

Peki o zaman kadın(lar)ımızı hazine(leri)miz olarak kabul etsek mi ? Bunun yanıtı da birimizden diğerimize değişebilir.

Artık nasıl isterseniz öyle. Ama görünen köy de kılavuz istemiyor. Bunu da unutmamalı.

NOT : Bilgi Olgaç'ın filmini, faciayı, filmin çekim öncesini ve ilgili birçok şeyi Kadın AŞk ve İktidar isimli kitabımda anlatıyorum. Merak eden okuyucularımın bu kitaba bakmalarını öneririm : Alan Yayıncılık, İstanbul, 1996, s. 79-91. Kadın Sineması isimli kitabımın (Pêrî Yayınları, İstanbul, 2006) ekitap.ayorum.com'da parasız/bedava olarak 2020'de sunduğumuz ekitap biçimindeki "ikinci baskısının" da bu konularda işinize yarayabileceğini sanıyorum.

BİR EFSANE : JEANNE D'ARC

Katoliklerin kendi içlerinde bile ne kadar acımasız olduklarını anımsatmak için engisizyonlara kadar gitmeyelim, Jeanne d'Arc efsanesi örneği ile yetinelim :

Güya ormanda çobanlık yaparken, inek, minek, koyun, keçi ve kuzularını otlatırken, aniden, hiç beklenmeyen bir biçimde ve anda bir "Ses" duyarak fena halde "çarpılan" ve acaip bir ölçüde ve yoğunlukta katolikliği a'dan z'ye benimseyen, güya kızıoğlankız Domremy nam mekanın çobanı Jeanne isimli bu çocuk yine güya Fransa'yı istila etmek isteyen İngilizlere karşı aniden müthiş bir savaşçı kesiliyor, koskocaman bir orduyu savaşa götürüyor... Zafer filan da kazanıyor. Vesaire vesaire.

Ama bu çocuğun kısa sürede yoksul ve fanatik katolik kitle içinde kazandığı önem üzerine etekleri tutuşan (lafın bütün anlamlarıyla) büyük din adamları bu zavallı kızıoğlankızı binbir suçla suçladılar, yakalattılar, yargıladılar ve 30 Mayıs 1431'de Rouen kentinin Eski Pazar'ında bilmem kaç metre yükseklikteki odun yığını üstünde canlı canlı yakılmasına karar veridiler. Barbarlığın sınırı yok. Karar yüzlerce kişinin gözleri önünde aynen uygulandı. Sınır tanımaz vahşet.

Şimdi, bu tür akıl almaz yargılamaların bütün dinlerin tarihinde bulunduğu ve yine benzer katliamların bütün dinlerin tarihiyle birlikte geçtiği biliniyor, Jeanne d'Arc isimli bu çocuğun dramının ne önemi var diyebilirsiniz ? Haklısınız. Ama izninizle açıklamalıyım :

Önemi şurada : Bu kızçağızın efsanesi, "İngilizlere karşı ve Fransa'yı istila edilmekten kurtarmasındaki kahramanlığı" (Sanırsınız bu işi tek başına yapmış !!!) okullarda tarih kitaplarında

yazıyor, okutuluyor ve o adı geçen bu “kahraman” kızcağızdan daha küçük yaŐtaki bebelerin hafızalarına “yazılıyor”, kazılıyor.

Aradan altı yüzyıl geçti ama tarih kitapları yanında Jeanne d’Arc’ın özgeçmiŐi üzerine kaleme alınan ve kimi ciddi kaynağına göre sayıları yirmibini geçen kitapları ve birçok sinema ve televizyon filmini (Luc Besson’un bir parça eleŐtirisel bakıŐ taşıyan, efsaneyi sorgulayan, bir parça da alaya alan iyi filmi hemen ilk akla gelenlerden) ve birçok belgeseli de sayarsak Jeanne d’Arc efsanesinin aldığı boyutu bilmem ölçebilir miyiz? Tam bilemiyorum.

Ancak Şu kesin : Bu kızcağızın dramı aradan geçen altı yüz kere üç yüz altmış beş güne rağımen birçok genci, ocuk yaŐtakileri hele, bugün hala etkileyebiliyor. Fransa’da toplumsal mücadele ateŐinin yükseldiğı kimi anlarda saçlarını Jeanne d’Arc gibi kısacık kestiren kadın ve kız çocuğı sayısı üzerine ciddi bir araŐtırma yapılması son derece çarpıcı sonuçlar verebilir kanısındayım. Kadınlar dünyasında bir “ikon” boyutundadır Jeanne.

Fransa’da Jeanne d’Arc efsanesi bugün ırkçıların ve milliyetçilerin ekmeğıne yağı süren uydurulmuş efsanelerden biridir. Bu nedenledir ki ırkçı ve faŐist Le Pen her yıl Bir Mayıs’ta Jeanne d’Arc’ın Paris’in en merkezi noktasındaki ve Louvre Müzesi’ne iki adımlık mesafedeki heykelininin önünde “Jeanne d’Arc Bayramı”nı kutluyor. Sonra Opera Meydanı’na kadar yürüyüş düzenliyor : Bazen sadece bin kiŐiyle. Ve Opera Meydanı’nda Opera binasının önünde o yılın anırmasını yapıyor.

İrkıların ve milliyetçilerin dört elle sarıldığı başka efsaneler de var. Ancak bugünlük bu örnek yeter sanıyorum.

Başka devletlerde de benzer “kahramanlar” yaratıldığını tahmin etmek zor değıl.

İŐte Őu soruyu sormanın zamanı geldi Őimdi : Jeanne d’Arc ve onun yaŐadığı iddia edilen bir dramdan ne tūr sonuŐlar őrıkarabilir, sıradan bir genŐ, bir gerizekalı, bir geri kalmıŐ “akıllı» ? Herhalde Őunları :

“Bizden olmayan suŐludur.”

“Bizden olmayan suŐluları cezalandırma yōntemimiz onları canlı canlı yakmaktır.”

Evet yakmak baŐka dinlerde de ceza yōntemi olarak kullanıldı ve gūnūmūzde de kullanılıyor ama Avrupa’nın tarihi ve dinsel kōkenlerinde de yakmak var ve bu kimi “akıl”larda bugūn bile yansımasını bulabiliyor.

Fransa Cumhuriyeti’nin onca laiklik nutuklarına karŐın, Fransa toplumunun őrok ciddi bir biŐimde katolik olduğunu, katolikliğin kadınları Őteden beri birinci derecede etki altına aldığını burada bir kez daha vurgulamak gerekiyor. Fransa iŐin “Kilise’nin Būyūk Kızı” denmesi boŐuna değil. Paris’in kimi semtlerinde ve hele taŐra kent, kasaba ve kōylerinde pazar sabahları ayın saatlerinde yapacağınız bir gezinti size bu konuda tahmin edemeyeceğiniz kadar ip ucu verecektir.

Benzer bir durum Almanya, İspanya, İtalya, Polonya ve Malta’da da geŐerli. Almanya’da her otel odasında “Kutsal Kitap”tan bir adetin baŐucu masasında bulunması da epey ilginŐtir. Kimi otel odasında kapının tam karŐısındaki duvarda haŐı da gōrebilirsiniz : “Őarpılmamak” işin oraya konulmuŐtur mutlaka.

20. Yūzyılda iz bırakan en Őnemli Papa’lardan birinin Polonya’dan, birinin belki birkaŐının da Almanya’dan őrıktıėını burada anımsamalıyız.

“Őiddeti durdurun !” İrkçılığı ve ona neden olanları durdurun demenin tam zamanıdır. Bu makale bu konuda bir nebzecek bile olsa bir işe yararsa amacına ulaŐmıŐ olacaktır.

TARİHTE VE PARİS KOMÜNÜ'NDE KADIN

İnsanlık tarihi boyunca, insanlığa hizmet etmiş, daha iyi, daha mutlu, daha çoğulcu, daha eşitlikçi, ortaklaşa üretmeye, imece türü yaratmaya ve adil paylaşmaya dayalı bir toplum, bir gelecek için çalışmış, yaratmış pek çok kadın var.

Ama maalesef çoğu değişik nedenlerle unutturulmaya çalışılmış, unutturulması için ısrar edilmiştir. Birçoğu unutturulmuş, izleri bile silinmiştir. Değişik tarihi dönemlerde, hatta her tarihi dönemde, ve hemen hemen her bölgede kadın liderler, kadın kahramanlar, kadın eylemciler benzer tehlikeyle, tehlikelerle karşı karşıya bırakılmıştır.

Olanaklarımız ölçüsünde unutturulmaya çalışılmış kadınları araştırıp bulmalıyız, tarihte hak ettikleri yeri vermeliyiz. Evet biliyoruz, tarih altan gelenlerin yazdığı oluşturduğu bir bilim değil. Hakiki bilgiler, olaylar, kişiler maalesef üsttekilerin, yönetenlerin yazdığı, yazdırttığı tarihten dışlanmışlardır. Dışlanıyorlar. Bugün biliyoruz, üstekiler ve onların tarih yazıcıları tarafından saklanan pek çok isim, kadın, olay ve sey var. İşte bu nedenle de bizim bizzat kendi tarihimize sahip çıkmamız bir zorunluluktur. Kadınların ve kadınların mücadele tarihinin yazımı için bizim bizzat işe el atmamız gerekiyor. Toplumsal Tarih'te kadınlar tarihi, kadınların eylemelerinin tarihi, gelişimi, sıralması yazılmayı beliyor. Elbette yazılan epey şey var. Son dönemlerde ülkemizde bu alanlarda ciddi bilimsel çalışmalar yapılıyor. Kalıcı araştırmalar birbirini izliyor. Dahasına da ihtiyacımız olduğu açık.

Epey dalgalanmalı, hareketli ve çok boyutlu tarihi bir olay olarak Paris Komünü bu açılardan irlenmeye değer nitelikte : 2021'de, 1871 Paris Komünü ve aynı zaman dilimi içinde Fransa'nın taşra

kent ve kasabalarındaki komün yönetimlerinin 150. yılının kutlanması epey önemli bir girişim.

Bilindiği gibi, Paris'te ve diğer kent ve kasabalarda Komün yönetiminde kadınlar çok önemli roller oynadılar.

Komün yönetimleri de kadınlar konusunda o günler için son derece ilerici kararlar aldı, yasalar çıkardı, günlük yaşamda bunları uyguladı, gerçekleştirdi. Bunların yeniden anlatılması, sergilenmesi bütün kadınların ilgisini çekecek diye düşünüyorum. Kadınların bilhassa bu meseleye sahip çıkmalarının, bu konuları yazmalarının çok yararlı olacağına da inanıyorum. Komün'de rol alan kadınların sayısı pek çok. En tanınanları Louise Michel, André Léo, Paule Mink, Elisabeth Dimitrieff, Anna Jacklard, Nathalie Lemel... Her biri hakkında birçok sitede bilgi bulunduğu gibi, "Les femmes de la commune de Paris 1871" diye Google Baba'ya sormak ta yararlı sonuçlar vermeye aday. Bilinenleri tek tek isimlerini tıklayarak araştırmak ta mümkün elbette. Fotoları, hayat hikayeleri ve daha birçok şeyi böylece bulmak mümkün. Paris Komünü konusunda dünya kadar kitap, makale bulunuyor. Onlara ulaşmak zaman alabilir, bu açıdan en iyisi ayrıntılı ve toplu bilgi için "La Commune de Paris 1871" diye Google Baba'ya sormak ve böylece epey bilgi ve kaynak bulmak mümkün. Bu arada Paris Komünü'nün kendi sitesi de var, şöyle : lacommuune.perso.neuf.fr Google Baba bu siteyi de diğerlerini de sunuyor zaten. Her bakımdan ilgi çekeceğinden emim olduğum Louise Michel'in yaşamı ve yaptıkları hakkında kısa bir bölümü burada sunmak istiyorum.

LOUISE MICHEL : SAVAŞTA BİR ÖĞRETMEN

Paris Komünü'ne pek çok kadın katıldı. Sadece eşlerine, sevgililerine, baba ve kardeşlerine yardımcı olarak, sadece yemek yaparak, bakım ve onarım işleriyle uğraşarak değil. Elde tüfek, boyundan kemere fişeklik, kemerinde dönemin en etkili patlayıcıları, birer savaşçı olarak ta. Bunların içinde günümüzde bile ismi unutulmayanlardan biri Louise Michel'dir. Bunun birçok nedeni var elbette.

Louise 1850'lerde geldiği Paris'te öğretmen olarak çalıştı. Ama dönemin İmparatoru Napolyon'a (Bonapart'ın yeğeni ve bu nedenle Victor Hugo'nun ona "Küçük Napolyon" diyerek alayA ALDIĞI DARBECİ "CUMHURBAŞKANI") "bağlılık yemini" etmeyi reddettiği için meslekten çıkarıldı. Bunun üzerine günümüzde "Küçük Türkiye" ismini taktığımız Paris'in 10. Arrondissement'ında (ilçesinde), belediye binasının arkasındaki minik sokaklardaki özel ilkokullarda ders verip ekmeğ parasını kazandı.

Louise edebiyata, bilhassa őiire meraklıdır... Ve ihtilalcidir. Yoldaşları arasında Jules Vallès, Eugène Varlin gibi geleceğin Komün yöneticilerini buluyoruz...

Louise Paris Komünü'nün alevini yakanlardan biridir. Bugün gerçek ve sahte ressamların fink attığı mekanda, place du Tertre'de ve çevresinde, Louise, Versailles ordusunun korkak askerlerine akıllarına bile getiremeyecekleri dersler verir. Bunlar silahlı ve uygulamalı derslerdir. Mayıs 1871'de, tarih kitaplarındaki "Kanlı Hafta" günlerinden birinde, Clignancourt Kapısı taraflarında silah elde çarpışırken ve tam bir cepheden diğerine koşarken bir kurşunla yere çakılır Louise. Öldü sanılır. Ölmez Louise...

Tutuklanır. Yargılanır ve Yeni Kaledonya'ya sürgün edilir. 1880'e kadar Fransa'nın çok uzaklarındaki bu sömürgesinde birçok Komünarla birlikte, herkes kendi küçük evinde, ve kimi zaman ortak işler de yaparak, yaşar. Louise Michel diğerlerine oranla ve zamanına göre çok ilerdedir : Çünkü hem Fransa sömürgeciliğini sorgular ve kınar. Hem de Yeni Kaledonya halkının, Kanakların, gelenek ve göreneklerine saygı gösterir, ve bilhassa Kanakların dilini öğrenir... Kanak halkıyla kaynaşır... Onların yaşam biçimini benimser. Doğaya saygılı davranır. Henüz çevreci veya yeşil denilmeyen akımın ilk teorisyeni olarak kabul edilebilir sanıyorum ? İsterseniz denebilir. Louise için önemli olan insanın yaşadığı çevreye saygılı olmasıdır.

Louise o günlerde çok yazar : Şiirler yazar. Anılarını yazar. Victor Hugo ve Georges Clémenceau başta birçok siyasetçi ve edebiyatçıya mektup yazar. Hapis Komünarlara genel af çıkarılması için ısrar eder.

Yeni Kalenodya'daki Komünarların birkaçı bir yolunu bulup bir gemiye atlayarak hemen kapı komşusu Yeni Zelanda'ya, Avusturya'ya doğru firar edecektir. Daha sonra Komünarlar için af yasası çıkınca, hayattta kalanların hemen hemen tümü Paris'te buluşacak, siyasi mücadeleye bu defa silahsız devam edecektir.

Louise'in 1880'de Paris'e dönüşü Saint-Lazare Garı'nda o zamana kadar görülmemiş büyük bir gösteriye sahne olacaktır. Karşılama gelenler arasında 1850'lerden beri tanıştığı ve sürgün yıllarında düzenli mektuplaştığı Victor Hugo da vardır. Bilmiyorum Clemenceau da gelmiş miydi ? Gelmemişse hata etmiştir.

Louise o günden itibaren Fransa'yı adım adım dolaştı, gittiği her yerde ihtilali anlattı... Yorulmaz ihtilalci 9 Ocak 1905'te, bir dizi konferans vermek üzereyken bulunduğu Marsilya'da ölümle buluştu. Louise bu, ölüme pabuç bırakacak değildi elbette. O

kapıyı da tekmeleyerek açtı ve bugüne kadar geldi. Daha da yürüyecek Louise. Paris'in yanı başında Levallois'da yatıyor şimdi. İsmi birçok okulda, birçok otobüs ve metro durağındadır... Parisliler Louise'ı asla unutmadılar. Paris'in Sol Halkı vefalıdır.

Hakiki ve sıkı kadın yönetmen Solveig Anspach Louise'in Yeni Kaledonya'daki yıllarını bir filmde anlatıyor : Louise Michel La Rebelle (Louise Michel, İsyankar) 6 Mart 2010'da France 3 televizyon kanalında saat 20.35'te meraklılarına sunuldu. Sonra sinema salonlarında izlendi. Sonra yeniden ve yeniden gösterildi. Fırsatınız olursa bu filmi kaçırmayın derim. Eğer bu sevimli ve gerçek ihtilalci kadın hakkında daha çok bilgi isterseniz kendi yapıtlarını ve/veya yaşamının uzun bir dönemini onun üzerine yaptığı araŐtırmalara adayan Xavière Gauthier'nin (Bilim kadını Mireille Boulaire'in kod adıdır) La Vierge Rouge (Kızıl Bakire) isimli yapıtını tavsiye ederim (Paris-Max Chaleil Yayınları, 1999). Aynı yazar kadın ihtilalcinin Mémoires'ını (Anılar'ını) ve Lettres'ı (Mektupları'nı) de düzene sokup yayınladı. Onlar da okunabilir. Gerçek bir kadın ihtilalcinin yaşamını ve yaşadıklarını öğrenmek ve yararlı derslerle geleceğimizi hazırlamak umuduyla. Burada kardeşlerim ihtilalci KADINLAR UNUTULMUYOR.

ROSA

Rosa L xemburg 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın baŐındaki sosyalist ve toplumsal mücadeleler tarihine imzasını atan kadınlardan biridir. Belki en ihtilalcisi : Yazarak, dersler vererek, eylemlere katılarak, bizzat eylemlerin baŐlatılmasını sağlayarak, parti kurarak, ihtilalci partinin programını yaparak ve bunu benimsettirerek.

Polonya kökenli, Almanya vatandaşı, İsviçre’de öğrenimini tamamlayan ve ekonomi politik konusunda dönemin en önemli ve günümüzde bile yararlanılacak yapıtlarını yazan Roza eŐi az bulunur bir yaratıcıdır. O’nu tanımak, yaşamını bilmek, pek çok yazısını ve pek çok kitabını okumak, dönemini anlamak kadar günümüzde de işe yarayacak birçok dersle yüklüdür.

19 yaşında Polonya’yı terketmek zorunda kaldı: Proleterya’nın Devrimci Sosyalist Partisi içindeki çalışmaları sonucu başı belaya girmek  zerydi  nk .

İsviçre’ye sığındı. O da bir siyasi mülteci oldu. Ama asla boş durmadı : Ekonomi politik öğrenimini tamamladı.

Sonra Almanya’ya yerleŐti. Ve Leipziger Volkszeitung gazetesine yazılarıyla katkıda bulundu. O yazıları, gazete koleksiyonlarını arŐivlerde, kitaplıklarda bulup, okumak elbette bir zevktir.

1905’de  arlık Rusya’sında ihtilal ateŐi yakılınca Rosa ülkesine dönüp ateŐe oradan destek olmak istedi... Polonya’da tutuklandı.  zg rl ğ ne kavuŐunca yeniden Almanya’ya döndü : “İkinci vatanına”.

Kitaplar yazmaya başladı : Kitle Grevi, Parti ve Sendikalar isimli kitaplarını 1906’da yayınladı : Partinin yönlendirici, yönetimci

rolünü yadsıyarak kitlenin, devrimci proleter kitlelerin kendiliğindenci ve inisiyatifi bizzat ele alarak başlatacakları ve yönetecekleri eylemleri (örneğin kitle grevi gibi) önemsemek gerektiğini vurguladı. Onca yıl aradan ve onlarca deneyimden sonra Rosa'nın yanılmadığını belirtmek abartma olmaz. Şunları da ekleyerek : Kitlenin, kitlelerin parti olmadan, partinin yönlendirici rolü olmadan başlattıkları eylemin iktidarın alınmasına, burjuvazinin rezil düzenini alt-üst etmeye yetmediğini. Ve partinin de kitlenin, kitlelerin kendiliğindenci halk eylemlerini beklemesinin gereğini. Beklerken de tedbiri elden bırakmamasını. En azından bunların bilinmesi için Rosa'nın kitapları Almancalarından okunmalı.

Rosa, 1906 ve sonrasında Sosyal Demokrat Okul'da öğretmenlik yaptı. Öğrencisi olmayı çok isterdim. 1913'de Sermaye Birikimi isimli kitabını, büyük olasılıkla bu derslerinden ve derslerinde öğrencileriyle tartışmalarından edindiği bilgilerle, çıkarsadığı sonuçlarla oluşturdu : Marks'ın Kapital'inin 2. cildindeki kimi sorunları inceledi bu kitabında. Ve emperyalizm aşamasında kapitalizmin "patlayana kadar", sonsuza kadar sermaye biriktirmesinin olanaksızlığını gösterdi Artık günümüzde herkesin diline doladığı "küreselleşme"nin nasılının ve olası sonuçlarının en iyi açıklamaları 20. yüzyılın hemen başında Rosa tarafından yapıldı.

Rosa siyasi parti çalışmaları içinde erkek yoldaşlarını eleştirdiğinde, onlardan birkaçı Rosa'ya "kadın sorunlarıyla ilgilenmesini" önerice, Rosa'nın tepesinin attığını ve eleştirilerine onların "maçoluğunu, cinsiyet ayrımcılığını ve hatta kadın düşmanlığını" da eklediğini biliyoruz. Clara Zetkin'i örnek alıyordu ve "elini erkek işlerinden çekmesini" önerenlere fena halde sinirleniyordu : Haklıydı.

Çünkü erkekler nitekim “birinci paylaşım” savaşı yaklaşınca trampet seslerine kabarttılar kulaklarını ve Almanya sosyal demokratları Almanya devletinin, kapitalizminin, palazlanmak için sıranın kendisine geldiğini sanan Almanya İmparatorluğu’nun, emper-zulmünün payandası olunca, Rosa ve arkadaşları Spartaküs Birliği’ni kurdular : K. Liebknecht, C. Zetkin ve F. Mehring hep birlikte savaşa karşı ve ihtilalci bir tavır takındılar.

İhtilal hazırlığına başladılar. Yollarına taş koyanlar sadece Alman devleti olmadı. Sosyal demokratlar da onları engellemeye çalıştılar. Rosa hapsedildi.

Ama O orada da boş durmadı : Yazdı. Yazdıklarını yayınlattı. Ve özellikle Rusya’da Ekim ihtilalini çok yakından izlemeye başladı. Kasım 1918’de Almanya’da ihtilal başlayınca Rosa hapisneden kurtuldu ve hemen Die Rote Fahne (Kızıl Bayrak) isimli gazeteyi kurdu ve yönetti. İhtilalci programı yayınladı: “Polis silahsızlandırılmalı halk silahlandırılmalı”.

Almanya Komünist Partisi’nin kurulmasını hazırladı. Parti 1 Ocak 1919’da kuruldu. Spartakist ihtilale önce karşı çıktı. Sonra katıldı. Ve 15 Ocak 1919’da ihtilalde çarpıŐarak ayrıldı bu dünyadan.

Arkasında birçok kitap bıraktı. Az bilinen, ama değerinden hiçbir şey yitirmeyen kitaplar. Mutlaka yeniden okunmaları gereken.

Kadın mücadelesinde asla unutulmayan efsanevi bir ihtilalcidir Rosa.

Bunun sonucu olarak ve en doğal bir biçimde her yıl Ocak ayında Berlin’de ve başka kentlerde anma törenleri yapılır. Kimi zaman gösteri ve yürüyüşler de. Kadınlarla öncelikle: Her biri

Rosa'nın izleyicisidir ve hepsi birlikte, O'nun günümüzde VAROLDUĞUNUN işaretleri değil midir? Gösterici kadınlardan biri aynen Şunları söylemiyor mu?

“ Artık ne tarih bize inat edebilecek, ne de biz tarihe boyun eğeceğiz. TARİHİ KENDİ ELLERİMİZLE BİZ YARATACAĞIZ.”

İŞte hepsi bu kadar. KoŐuyor Tarih. İŞte örnekleri:

ANNE HİDALGO : PARİS ANAKENT BELEDİYE BAŞKANI

Paris'in ilk kadın Anakent Belediye Başkanı Anne Hidalgo (An Hidalgo okunur) görevde birinci yılını doldurdu. Başkan 11 Nisan 2015 Cumartesi günü Parislileri Belediye

Sarayına davet ediyor. Bütün gün seŐmenlere, Parislilere, kadın, erkek ve çocuklara ayrılacak. Anne Hidalgo, kendi arzusuyla, bir yıllık belediye başkanlığında yaptıklarının bilançosunu sunacak, bir anlamda seŐmenlerine hesap verecek ve gelecek yılların kararlarının birlikte alınması, yeni tasarıların ortaklaşa belirlenmesi için Parislilerin önerilerini dinleyecek. Bu işi Parislilerle birlikte yapmak istediği için o gün sabah 9:30'dan akşam saatlerine kadar sürecek toplantılar dizisine Paris'te oturan, yaşayan ve çalıŐanların tümünün katılımını sağlamak istiyor. Herkes davetli. Başkan Parislilerin çocuklarını getirmelerini de rica ediyor. Çocukların da söyleyecekleri Őeyler olacak mutlaka. Evet Anne Hidalgo bir yılın değerlendirmesini Parislilerle birlikte, onlarla sarmaŐ dolaŐ gerçekleŐtirmek niyetinde.

O gün önce küçük kümelerden oluŐacak "atölyelerde" değişik konular konuŐulacak, tartiŐılacak, derinleŐtirilecek, kararlaŐtırılacak. Sonra saat 14:30'da baŐlayacak bir tür genel kurulda sorular, öneriler, gözlemler, tasarılar, kararlar masaya

yatırılacak, sorulu cevaplı geniş çaplı bir toplantı gerçekleştirilecek. Anne Hidalgo bizzat sorulara yanıt verecek.

Öteden beri “katılımcı demokrasi”den yana olan ve yıllardan beri uygulayan Hidalgo, Parislilerin kendilerini, binalarını, sokaklarını, mahallelerini ilgilendiren konularda ve dahası bütün Paris’i sarmalayacak sorunlarda bizzat öneriler yapmalarını, tasarılar sunmalarını, bütçe yaklaşımlarını teşvik ediyor. Bir yıldan bu yana bu konuda epey öneri yapıldı. Örneğin, “Bizim mahalleye bir kütüphane veya bir futbol sahası veya bir yeşil alan, bir çocuk parkı yapılırsa çok iyi olur. Bir veya iki personel, şu kadar bütçe ile bu işi kotarabiliriz.” önerisini yapan vatandaş(lar)ın teklifi değerlendirilmeye alınıyor, inceleniyor, yapılabilirliği ölçülüyor ve kesin karar verilince yaşama geçirilmeye çalışılıyor.

Hidalgo belediye başkanlığının birinci yıldönümünde bütün bunların topluca sunulmasını ve varsa yeni önerilerle, tasarılarla desteklenmesini arzuluyor.

Yerel demokrasinin hakiki olması için onun KATILIMCI DEMOKRASİ ile pekiştirilmesinin gerekliliğine inanan Hidalgo, yerel demokrasinin uygulandığı mekanda kadın ve erkeklerin ve çocukların da sözlerini söylemelerini, ağızlarını açıp

konuŐmalarını, y¼reklerinde ve akıllarında varolanları d¼kmelerini teşvik ediyor. O zaman ç¼nk¼ alınacak kararların daha adil ve daha eşitlikçi olacağına inanıyor. Nitekim bu konuda birçok olumlu sonuç elde edildi: Örneğın ders saatlerinin ve ritmlerinin yeniden d¼zenlenmesi sonucu son bir yılda 20 bin “çocuk sanatçıya” yapmak ve yaratmak olanağı tanındı.

Paris gibi çok sayıda bilenin, aydının, sanatçının, yaratıcının, yazar, Őair ve gazetecinin, emekçi, sendikacı ve iŐverenin yaşadığı, çalıŐtığı, yarattığı bir kentte, bir baŐkentte, varolan bilgi, deneyim birikiminin sergilenmesinin, bu biçimde de değerlendirilmesinin yollarının açılması amaçlanıyor.

Dağarçıklarında bir Őeyler olanlardan yararlanmak ve bunları en iyi biçimde b¼t¼n Parislilere sunmak. SeçilmiŐlerin, Belediye Meclisi üyeleri, milletvekilleri, senatörler ve diğerlerinin yanında seçmenlerin de sürekli ve d¼zenli biçimde ortak yaşam için gerekli faaliyetlerin yaratıcısı olmalarını sağlamak. Parislilerin sadece izleyicisi değil “oyuncu” olmalarının yollarını açmak. Halk sahada hep yerini almalı demek.

Evet 11 Nisan 2015’te bir yılın bilançosu tanıtılacak, bir anlamda yıllık faaliyet raporu HALKA sunulacak ve gelecek dönemde neler yapılacağına BİRLİKTE KARAR VERİLECEK. Elbette alınan kararların kesinleŐmesi için Belediye Meclisi’nde onaylanması da gerek. Bu da artık Hidalgo’nun işi. BİR YILDA NELER YAPILDI önümüzdeki dönemde NELER YAPILACAK?

Paris’te hedef 10 bin kirası mütevazi toplumsal konut, bunun 7 bin 141’i 2014’te gerçekteŐtirildi. Bu program sürece ve konut sorununun üstesinden gelinecek.

Paris'te hakiki bahçeler var artık. Evet meyve ağaçlı bahçe sayısı artırıldı, bu alandaki faaliyet sürüyor, sürdürülecek. 2015'te Paris'te 3969 ağaç dikildi. Dahası dikilecek. Yeşil alan sayısı artırıldı. Artırılacak. Yeşil alanlarda yeni spor sahaları, parklar açıldı. Evlerine, balkonlarına yeşillik katacaklar destekleniyor, desteklenecek. Kimi mahallede mahalenin çocuklarının "ekmek" ve "yetiştirmek" eylemlerini bizzat öğrenmeleri için bostanlar açıldı: Koskocaman bulvarların yanı başında bakıyorsunuz birkaç çocuk deneyimli bir amca veya dayı ile, yaşlı veya emekli bir bahçivanla domates, biber, yeşil salata yetiştirmekle meşgul. İşe bakar mısınız? Birkaç sokak sonra küçük bir alanda bir bostan daha. Biraz ötesinde çiçekcilik dersleri veriliyor: Uygulamalı. Çocukların Doğa Ana ile içli dışlı olmaları nutukların ötesine taşınıyor: Yaşama. Toprak Ana, asfaltın gayri meşru krallığını ilan ettiği burada bile kokusunu, tadını duyumsatıyor.

Hava kirliliğine karşı ciddi mücadele sürüyor. Paris'in havası son yıllarda berbat. Pekin veya Ankara kadar olmasa bile iş fena. Parisliler günlerce güneş yüzü göremiyor. Geçenlerde "Güneş tutulması" vesilesiyle medyada şamata yapılırken Parisli bir dost "Yahu güneşin tutulması için önce varolması lazım, oysa burada

Anne Hidalgo

MON COMBAT POUR PARIS

Quand la ville ose...

günlendir yok ki!" deyiverdi. Haksız değildi, sarı sarımtırak tebessüm ettik. O kadar işte !

Hava kirliliğinin en önemli belirleyicilerinden otomobil trafiğini kent içinde azaltmak için, önceki belediye başkanı Bertrand Delanoë önderliğinde Sol'un, Mart 2001'de, ilk kez Paris Anakent belediyesine seçilmesinden bu yana, yıllardan beri, ciddi işler yapıldı: Örneğin "kentiçi oto yol" ismini taktığım ve tamamen otomobillere terkedilmiş, yayalar için başabela büyük caddeler insani boyutlara indirgendi: Otomobillere ayrılan bölümler küçültüldü, caddelerin ortasında ve/veya kenarında, yayalara ayrılan kaldırımlardan önce, iki metre eninde veya biraz daha genişçe ve bütün cadde boyunca süren ağaç şeritleri dizildi. Ağaçların çevresine ağaçcıklar eklendi, yeşil şerit çiçeklerle donatıldı. Böylece kent içinde kaldırımda yürürken aniden bir otomobille ve/veya motoyla burun buruna gelme şansınız azaltıldı. Ancak yaşlı kadınlar ve erkekler yine de aniden kaldırıma çıkıveren bir moto veya bisikletle kalp krizi geçirebiliyor. Tatsızlıklara, kimi drama rağmen kent içi otomobillerden kurtarılıyor ve Parislilere yeniden emanet ediliyor. Büyük ihtimalle birkaç yıla kadar Paris'in içine otomobille girmek ödemeli hale getirilecek, zorlaştırılacak. Başkenti, Parislileri ve tarihi eserlerini korumak için.

Günümüzde bu alanda bütün sorunlar tamamen çözümlenmiş değil: Hava kirliliği konusunda bir örnekle yetineyim: 28-29 Mart 2015'te hava kirliliği tahammül sınırını aşınca Çevre Bakanı ve Paris Anakent Belediyesi ortaklaşa kararlaştırıp TOPLU ULAŞIM ARAÇLARININ o hafta sonu ÜCRETSİZ olmasını sağladılar. Hava kirliliği devam ettiği için ücretsiz toplu ulaşım Pazartesi günü de sürdü ve o gün SADECE TEK NUMARALI araçların trafiğe çıkmasına izin verildi. İşin ilginç yönü 26 Martta Anne Hidalgo'nun AB üyesi 28 devletteki büyük kentlerin belediye başkanlarıyla Paris'te

“İklim” konusunda büyük bir toplantı düzenlemesiydi. Ara verildiğinde belediye başkanlarının bisikletle bir tur atmaları programlanmıştı, ama kimi belediye başkanının doğru dürüst bisiklet kullanamadığı gözden kaçmadı. O zaman önce belediye başkanlarımız bizzat bisiklete binmenin üstesinden gelseler mi diyelim. Dedik bile. Şakayla.

“Velolib” (“ÖzgürBisiklet” diye çevirelim) abone sayısı 283 bine ulaştı. 7 bin Parislinin “Katılımcı demokrasi” sonucu sundukları öneriler üzerine bisikletlere ayrılan özel yolların uzatılması, sayılarının beş kat artırılması öngörülüyor. 2020’de Paris’in “dünya bisiklet başkenti” olması hedefleniyor. Turizmde ve iş kongrelerinde birinci hedef/destination olan Paris için yeni bir hedef daha. Böylece hava kirliliği biraz daha azaltılmış olacak.

Öteden beri her ilçede (“arrondissement”) bulunan bir veya iki, bazen üç Belediye kütüphanelerinin sayısı artırıldı. Varolanlar günün gereksinmelerine yanıt verecek biçimde yenileştirildi: Daha çok bilgisayar, daha çok kitap, daha çok oturulacak ve çalışılabilecek masa ve sandalye. Kalem ve silgi de. Son bir yıldaki 7 milyondan çok okuyucu sayısının daha da artırılması amaçlanıyor.

Müzelerin kiminin giriŐi ücretsiz hale getirildi, kiminin ücreti bir parça bile olsa azaltıldı, bu sayede mütevazi aile üyeleri de müzeleri ziyaret olanağı bulabildi. Nitekim son bir yılda müze ziyaretlerinde yüzde 11 artış saptandı.

Toplumsal dayanışmaya daha çok önem veriliyor: Örneğin SDF’lerin, “yersiz-yurtsuzların” kışın soğukta ölmelerinin önüne geçilmesi için yeni sığınma mekanları açılıyor. İlle “dışarıda”, “açık havada” yaşamakta ısrarcı olanlara ısıtıcı gücü yüksek battaniyeler, bir veya iki kişilik çadır veriliyor. Gece geç saatlerde kentiçinde dolaşan özel araçlarla onlara sıcak içecek ve yiyecek

sunuluyor... Bu iş çok geniş boyutlu ve işsizliğin artışıyla, yeni yoksulların işsizler ordusuna katılmasıyla altından kalkmak gittikçe zorlaşıyor. Sorun Paris Anakent Belediyesinin tek başına çözebileceği boyutları çoktan aşmış durumda.

Toplumsal yalnızlık ve sadece analı aile sayısı artarken, çalışan kadınların yükünün azaltılması umuduyla ücretsiz kreşlere yenileri eklendi ama daha de eklenmesi zorunlu.

Kendisi de üç çocuk annesi Anne Hidalgo kadınların yaşam ve çalışma koşullarının düzeltilmesi için özel gayret gösteriyor. Ancak mesele ülke boyutunda ve daha cömert bütçe olanaklarıyla ele alınmadıkça altından kalkmak zor. Tarihe karıştığı sanılan verem ve benzeri bulaşıcı hastalıkların son yıllarda Paris'in kimi mütevazi ve yoksul mahallesinde başgösterdiği saptandı.

Belediyenin olanaklarıyla sağlık sorunlarına kalıcı çözümler getirilmesi, engellilerin ve yaşlıların sorunlarına çare bulmak için uğraşılıyor: Örneğin engelliler, çocuklu anneler, hamile kadınlar, yaşlılar için tramvay, otobüs, metro ve RER (Bölgesel Hızlı Ulaşım/Şebekesi) iniş ve binişlerinde kolaylaştırıcı önlemler alınıyor. Son bir yılda iki bin otobüs durağı yenileştirildi: Daha güzel ve daha pratik hale getirildi. Kiminde bilgisayar kullanma olanağı bile var. Paris'te 21. yüzyıl kendini otobüs duraklarında ele veriyor. Eller yukarı! Hele bir de dizaynını görerseniz kendinizi bilimkurgu filminde sanabilirsiniz. Ridley Scott belki yeni filminde bu durakları kullanacak. Belki dedik canım.

Tramvay ve metro hatları uzatılıyor. Tramvay hatlarına yenileri ekleniyor. Paris'in çevresi artık tramvaylarla dolaşılabilir: Eski surlar tarihe karıştı, yerlerini tramvaylara bıraktıktan sonra. Temiz, sessiz ve yeşillik ve kimi yörede sanat yapıtlarıyla donatılmış alanlarda tramvaylar zehirsiz yılanlar gibi kayıyor. Sessizce.

Çöp toplanmasına ve toplanan çöplerin yeniden kullanılabilir olacaklarına daha sıkı özen gösteriliyor. Örneğın artık kullanılmayan giysiler, okunmuş kitap ve dergiler, gazete ve defterler ayrı günlerde ve ayrı biçimlerde toplanıyor ve özel olarak kurulmuş dernekler aracılığıyla yeniden kullanıma sunuluyor. “Kitaplara ikinci yaşam”, “Giysilere yeniden gösterime girmek” şansı tanınıyor.

Paris Anekent Belediyesi ve ilçe belediyeleri düzenli, süreli ve ücretsiz yayınlarına yenilerini ekliyor. Ücretsiz kitaplar ve kitapçıklar yayınlıyor : Anakent Belediyesi’nin aylık “A Paris” isimli magazin dergisi ve Paris belediye kütüphalesinin ortak yayını “EnVue” anılabilir. Birincisinde Paris’teki önemli kültürel ve toplumsal olaylara, ziyaretlere yer veriliyor. İkincisinde kütüphanelerde düzenlenen kitap okuma, imza, açık oturum, şiir dinletisi, tiyatro, seyir, sergi ve benzeri faaliyetlere. Birkaç yıl önce bir kütüphanede Karagöz ve Hacivat gösterisi yapıldı örneğın. Bir başkasında Yunus Emre şiir dinletisi. Fena mı? Ayrıca “Travailler à Paris” (“Paris’te çalışmak”), “Bien vivre son age à Paris” (“Paris’te Yaşını İyi Yaşamak”. Yaşlılar için), “Vivre son handicap à Paris” (“Paris’te Handikapıyla İyi Yaşamak”) ve benzeri birçok kitap veya kitapçık da yayınlıyor: Her konuda ve herkes için. Paris bütçesinde 10 MİLYARLIK YATIRIM öngürüldü. 2014 ve 2015’TE Paris’te VERGİ ARTIRILMADI.

ANNE HİDALGO KİMDİR?

Ana Hidalgo 1959’da İspanya’da doğdu. 1961’de ailesiyle Fransa’ya geldi. 1994’te PS’e (Parti Socialiste) üye oldu. Partisinde “Medyalar ve Kültür İşleri ulusal sekreterliği”ne getirildi. Bir tür parti içi gölge kabinedeki “Kültür ve İletişim Bakanı” diyelim. O

günlerden günümüze Hidalgo'nun gazetecilerle ve medya dünyasıyla arası çok iyidir. İletişimi şimdiye kadar kusursuz. Bu yönü ve kadın erkek eşitliğine verdiği önem ve öncelik hiçbir zaman değişmedi. "Sciences Sociales du Travail" ("Emek Toplumsal Bilimleri". "Çalışma/İş/Emek Sosyolojisi" daha uygun) ve "Droit Social et syndical" ("Toplumsal ve Sendikal Hukuk") alanlarında bilimsel çalışmalar yapan ve diplomasını alan Hidalgo, hayatını iş müftetişi olarak kazandı. Bu meslektan 2011'de emekliliğini aldı. İş hayatı ve sendikalarla, emekçilerle ve örgütleriyle olumlu ilişkilere sahip olmanın sosyal demokrasinin ve sosyalizmin esasını teşkil ettiği inancı bu dönemden geliyor.

Bir de PS'in başarısı için SEÇİMLERDE BÜTÜN SOLUN İŞBİRLİĞİ YAPMASININ GEREKLİĞİNE İNANCI. Bu büyük ihtimalle François Mitterrand'ın PS'e emanet ettiği en önemli mirastır. Anlayana elbette. PS'in Paris'te ve Paris'i de kapsayan "île de France" ("Fransa Adası") isimli bölgedeki bütün seçim başarılarında bunun önemini kimse yadsıyamaz. Sol bu sayede sağın kalesi olarak bilinen bu bölgeyi ve başkenti solun kalesi biçimine dönüştürebildi.

Anne Hidalgo geçmiş yıllardaki Sol hükümetlerin birçoğunda değişik bakanların "kabinelerinde" değişik görevler üstlendi. Daha çok Martine Aubry ile çalıştı. Günümüzde de Aubry ile yakınlığı sürüyor.

Birçok konuda, örneğin Yeşiller'le ve Fransız Komünist Partisi ile seçimlerde ve belediye yönetiminde işbirliği konusunda kendi tavrını bizzat ortaya koymaktan çekinmeden. Hidalgo bu iki partiyle Paris'te birlikte yürüyor. Yine aynı ortaklıkla 2020'deki belediye seçimlerini de kazandı. (Daha ayrıntılı bilgileri ekitap.ayorum.com sitesinde parasız sunduğumuz Fransa Siyasetine Giriş başlıklı dizi ekitaplarımda, bilhassa sonuncusunda

bulmak mümkün.) Oysa PS bu işbirliğini ülke düzeyinde yakalayamıyor.

PS içinde biraz daha solda yer alan Aubry ve yakınları, sosyaldemokrasinin liberal kesimini/yüzünü temsil eden go günlerin başbakanı Manuel Vals (onun da İspanyol kökenli olduğunu geçerken eklemeli) ve taraftarlarına makul ve kararlı muhalafetiyle dikkat çekiyor. Kimbilir belki yakında Aubry başbakanlığa atanır. PS o zaman “patronların” değil “emekçilerin partisi” biçimine dönüşür (mü?). Kimbilir? Peki o zaman Hidalgo bakan olur mu? Bana kalırsa olmaz çünkü Hidalgo kaderini, enazından 2001’den bu yana, Paris’le ve Paris Anakent belediye başkanlığı ile birleştirmiştir. Ve bu işi büyük bir aşk, özen ve özveriyle yapıyor.

Bertrand Delanoë’nin 2001-2014 dönemindeki Paris Anakent belediye başkanlığı sırasında Hidalgo onun birinci yardımcısıydı ve sağ pardon SOL koluydu. Bugünse PARIS’İN İLK KADIN BELEDİYE BAŞKANIDIR. T büyük harfle Tarih’e böyle geçti artık.

Ana Hidalgo 1973’te Fransa Cumhuriyeti vatandaşı oldu, Anne Hidalgo ismiyle. 2003’ten beri çifte vatandaştır. 2013’te İspanya Krallığı’nın en üst nişanı verilirken Hidalgo’nun “İspanya’dan Fransa’ya göçün ve uyuşumun en başarılı örneği olduğunun” altı çizildi. Fransa’da ise Legion d’Honneur’ün en üst derece nişanına sahiptir.

Anne Hidalgo Paris’i Parislilerle yönetmek istiyor. 11 Nisan 2015’te düzenleyeceği günün anlamı da burada.

Seçimleri kazanmak için ise Sosyalist Parti’nin Fransız Komünist Partisi, Sol Radikal Parti, Yeşiller ve geçmiş yılların Cumhuriyetçi siyasi lideri Jean-Pierre Chevenement’in minik partisi MRC (Mouvement Républicain et Citoyen. Yurttaş ve Cumhuriyetçi

Hareket) ile ortaklık kurmasının gerekliliğine inanıyor. Seçim başarısı için solda birlik şart. 22 ve 29 Mart 2015'teki İl Özel İdaraları seçimleri bunu bir kez daha ispat etti: Soldaki her parti ilk tura tek başına katılınca başarı kazanılamadı. Elbette başarısızlığın binbir başka nedeni bulunuyor ama bu yöntemin de rolü oldu. Benzer bir deneyim 2002'deki cumhurbaşkanlığı seçiminde dramatik bir biçimde sonuçlanmış, PS adayı Lionel Jospin seçimin ikinci turuna kalamamış, ikinci tur sağcı adayla ırkçı aday arasında yapılmıştı. Başarısızlıklardan ders alınmaması yeni başarısızlıkların da kapısını aralıyor. Siyaset afetmez.

Anne Hidalgo ve taraftarları konut, yersiz yurtsuzların bir çatıya/bir eve kavuşturulması, enerji, ulaşım ve hava kirliliği konularında kendi göbeğini kendisi kesecek yetkilerle donatılmış LA METROPOLE DU GRAND PARİS kurulmasını amaçlıyor. Bugün "Île de France" isimli bölgenin sahip olduğu yetkiler yanında yeni yetkilerle donatılmış ve daha geniş bir coğrafyayı kapsayacak böyle bir "Büyük Paris"le meselelerin daha yetkin ve daha kalıcı biçimde çözülebileceği umuluyor. Almanya'daki "land", ABD'deki federe devlet örneklerine yakın bir yönetim arzuluyor.

Hidalgo ve kendisine inananlar önümüzdeki on yılların Paris'ini bugünden hazırlıyorlar. Bunun Parisliler olmadan, onların katılımı, önerileri ve dayanışması olmadan gerçekleştirilemeyeceğine inandıkları için olanaklarını sonuna kadar seferber edip GELECEĞİ ONLARLA BİRLİKTE HAZIRLIYORLAR.

Hidalgo ve taraftarları GELECEĞİN YÜRÜYÜŞTE olduğunu biliyorlar. Onun için yürümek. Hep yürümek. 11 Nisan 2015'teki toplantı bu yürüyüşteki bir adım. Sol'un yönetimindeki ilçe belediyelerinde her dönemde, her önemli konunun

kararlaştırılması öncesinde mahalle, semt ve ilçe düzeylerinde düzenlenen toplantılar gibi.

Kararların uygulanacağı mekanlarda yaşayanların, kararların uygulanmasından birincil biçimde etkileneceklerin konu hakkında fikirlerini almadan o konuda kesin karar vermemek: İşte katılımcı yerel demokrasinin alfabesindeki ilk harfler.

Sonrası herkesin kendi toplumsal ve toplumcu, bireysel ve ortaklaşa deneyimlerine kalıyor. Meraklılarına yolunuz açık olsun diyoruz. Evet yolunuz açık olsun. Gelecek yürüyüşte çünkü. Adımları sıklaştırmak ve kolkola, kararlı ve başı dik yürümek te şart hani.

(7 Nisan 2015'te ayorum.com'da yayınlandı.)

BİDAKKA ABLA EK VAR

Anne Hidalgo yukarıda açıkladığım sol ve yeşil partilerden oluşan ortaklığıyla 2020'deki belediye seçimini kazandıktan sonra, her gün biraz daha açık bir biçimde görüldüğü gibi, 2022'de düzenlenecek cumhurbaşkanlığı seçimine aday olmak niyetinde. Aynı ortaklıkla seçime Sosyalist Parti'nin veya YEŞİL-SOL ortaklığın/ÇOĞULCU SOLUN adayı olarak girmek ve kazanmak istiyor. Kanımca şansı var. Fransa Cumhuriyeti'nin gelecek cumhurbaşkanı BİR KADIN OLACAK. BUNA EN ÇOK LOUISE MICHÉL SEVİNECEKTİR. EMİNİM.

Böylece, ancak böylece Fransa Cumhuriyeti Yurttaşları ülkenin Tarihi ile bütünleşecek. Az şey mi ?

(8 Mart 2021'de eklendi.)

FİNLANDİYA DEYİP GEÇME

Şimdi değerli dostum Melih AŞık'tan birkaç satırı ödünç alıp sunmak istiyorum : 3 Aralık 2020 tarihli Milliyet'te "Açık Pencere"den. Başlık : SANNA :

"Fakir bir ailenin kızımıŐ..."

Ailesinde daha önce lise ve üniversite bitiren kimse yokmuş.

Üniversiteye girmeden önce mağazalarda tezgâhtarlık yapmış.

Öğretmeni lisede vasat bir öğrenci olduğunu söylüyor.

O bugün 35 yaşında Avrupa'nın en genç Başbakanı.

BBC onu 'Dünyanın en başarılı 100 kadını arasında' gösterdi.

Finlandiya Başbakanı Sanna Marin'den söz ediyoruz.

Finlandiya hükümetinde halen 12 kadın 7 erkek bakan var.

Beş partili koalisyona katılan partilerin tümünün lideri kadın.

Ve bu kadınlardan dördü 35 yaşın altında.

Eğitim sisteminin başarısı siyasete ve kadın erkek eşitliğine böyle yansıyor.

Kadın iyi eğitilirse erkeklere taş çıkartıyor.

Erkeklerin yüküne ortak oluyor."

Sanna Marin Ağustos 2020'den beri Finlandiya Sosyal-Demokrat Parti genel başkanıdır. 10 Aralık 2019'dan bu yana Başbakan'dır.

Yaşam hikayesi pek çok dersle yüklü... Okumanızı tavsiye ederim. Kadınların ve erkeklerin, hepimizin öğreneceği dünya kadar hayat dersiyle dolu.

Bu bağlamda Kuzey Avrupa devletlerinden İzlanda örneğini de yakından incelemek gerektiğini eklemeliyim. Kadınlar orada da "Bu işi madem erkekler yapamıyor, bari biz elimizi taŐın altına koyalım" dediler : Şimdilik işler yolunda. Devlet iflastan kurtarıldı.

KISA KESİLMİŞLER 2015

Kimi zaman bir konudan, bir haberden, bir cümleden yola çıkarak bir makale, bir deneme yazılabilir. Bir öykü, bir

roman, bir senaryo da yazmak mümkün elbette işini bilenlerce kesinlikle. Kimi zaman ise alınan not not olarak kalır, ne büyür ne küçülür. İşte bu tür notlardan seçtiklerimi “kısa kesilmişler” adıyla toparlayıp burada sunuyorum. Önce futboldan başlıyorum: Kim demiş futbol siyaset değildir? İşte birkaç örnek:

BLA-BLA-BLA

Bir Cuma günü FİFA başkanlığına 4 yıl için yeniden seçilen Sepp Blatter, uluslararası futbol örgütündeki yolsuzlukların, rüşvet ve çalıp çırpımların aldığı hukuki ve medyatik boyutlar sonucunda 4 gün sonra istifa etmek zorunda kaldı. Kimi ülkede persona non grata (istenmeyen kişi) ilan edilen İsviçre vatandaşı Blatter’in ülkesini terketmemesi tavsiye ediliyor. Ülke dışına çıkar çıkmaz Adalet (en önce mutlaka ABD Adalet Bakanlığı) yakasına yapışabilir. İsviçre Konfederasyonu kural olarak kimseyi, hele kendi vatandaşını, sınır dışı etmediği için şimdilik Blatter’in yargılanmak üzere ABD’ye gönderilmesi söz konusu değil. Ama kendi ülkesinde yargılanacak. 4 Haziran 2015 tarihli People With Money isimli ABD ekonomik dergisi tarafından “En zengin siyasi

adam” seçilen ve Mayıs 2014 ile Mayıs 2015 arasında servetine 58 milyon 6ro kattığı belirtilen Blatter’e bu değirmenin suyunun nereden geldiği bir g6n mutlaka sorulacak.

KAT-AR

D6nyada seyircilere para 6deyerek futbol maçı seyrettiren tek 6lke Katar Prensligi’dir. 2022’de D6nya Futbol Őampiyonası’nı 6rg6tlemek için FİFA ilgililerini ve daha nicelerini paraya “doyuran” Katar Prensligi bundan mı kaınacaktı?

WOMEN’S WORLD CUP

Çok para yatırılan, çok para getiren, eğlence ve boş zamanı geçirme alanında 6nemli bir yeri 6teden beri koruyan, g6n6m6zde ciddi bir iŐkolu biçimine d6n6Ően futbolu yolsuzluklara karıŐan k6t6 ve ag6zli y6neticileri nedeniyle buruŐturup atmamalıyız. Amat6r bir ruhla, her t6rl6 yabancılaŐmayı ve yokolmayı 6nleyici 6zellikleriyle oynandığı zaman futbol hakiki bir Őenlik haline d6n6Ő6yor. D6n6Őebilir. D6nyada milyonlarca ocuk ve gencin, kadın ve erkeğin ilgi odağında futbol bu 6zellikleriyle 6ne çıkıyor. 2015’te Kanada Konfederasyonu’nda FİFA tarafından 6rg6tlenen “Women’s World Cup” maçları zevkle izlendi 6rneğin: Kadınların futbolun 6stesinden geldiklerini, en g6zel 6rnekleri, en iyi takımlarıyla seyretmek için gerçek bir fırsat oldu. Fransa Kadın mili takımını 6teden beri yakından izliyorum. Bu kez Meksika BirleŐik Devletleri kadın milli takımına beş sıfır yendiği maçta ve birkaç g6n 6nce Kolombiya Kadın milli takımına iki sıfır yenildiği maçta izledim. Malar 5 Temmuzdaki finale kadar s6r6yor. Sizin de

ilginizi çekebilir: Japonya, Güney Kore, Avusturalya (Yeşim Servet Uzunlar 6 numaralı formasını hakkıyla taşıyor), Brezilya, İngiltere, Çin Halk Cumhuriyeti, Norveç, ABD, İsveç, Almanya, İngiltere kadın milli takımları harika futbol yaratıyorlar. Futbolda da kadınların adı var.

VARSA YOKSA

Bir de Almanya'dan bir haber: "Zone euro"nun en zengin devleti Almanya'da 15 milyon yoksulun, KADIN, ERKEK VE ÇOCUĞUN, bulunmasına ne demeli? Biz ne dersek diyelim durum Almanya'yı yönetenleri pek ırgalamadığı için olmalı onlar hiç bir şey demiyorlar! Pes !

TÜTÜN

İspanyol doktor Francisco Fernandez Amerikalarda uzunca dolaştıktan sonra 5 Mart 1558'de ülkesine döndü. Eli boş gelmedi, kralına armağını bir ottu, adı TÜTÜN. Amerika yerlilerince yüzyıllardan beri içilen veya ağızda ezilen ya da emilen bu otun astıma, dolaşım dertlerine ve neredeyse her derde deva olduğu iddia ediliyordu. Bu ot 1560'da Fransa'nın Portekiz büyükelçisi tarafından Fransa'ya getirildi. Büyükelçinin ismi Jean Nicot'duydu, ondan da "la nicotine" ismi kaldı yadigar. Tütünle hesaplaşmamız ise Avrupa'ya getirilmesinden neredeyse beş yüz yıl sonra bile bitmiş değil. Aradan çok zaman mı geçti ? İnsanoğlu unutkan mı ? Tütün ve sigara derde deva mı ?

SEÇMEK

Biraz önce bir yazı okurken Fellini'den bir söz ilişti gözüme, mutlaka biliyorsunuzdur ama olsun aynen aktarıyorum. “Choisir c’est toujours perdre quelque chose.” “Seçmek her zaman bir şey yitirmektir.” biçiminde çevirelim. Umarım bu kez bu seçkide bir şey yitirmedik.

(21 Haziran 2015’te ayorum.com’da yayınlandı. Biraz kısaltarak aldım.)

TARİHİMİZDEN BİR YAPRAK : SİVAS'TA KADINLAR

“23 Haziran (Salı) Sivas'ta bir ayaklanma oldu.

Sabah onbir buçukta başlayan isyan öğleden sonra dört buçuğa kadar sürdü.

Sabah onbirde yaklaşık 50 kadar Türk kadın (“femmes turques”), hasta olduğu için Amasya/Havza'da bulunan Vali yerine Vilayet işlerini yürüten Defterdar'ın evi önünde toplanıp, hayat pahalılığını, ekmeğin bozukluğunu ve tahıl kıtlılığını protesto ettiler.

Defterdar, kadınları, vaatlerde bulunup sakinleştirmeye çalıştı ve Vali Konağına geldi. Gittikçe artan protestocu kalabalık onu Vali Konağı'na kadar izledi.

Defterdar Konağa girer girmez kadın, erkek, sayıları 500'e yakın kişi Konağın pencerelerini taşılayıp, kırmaya başladı. Konağın karşısındaki Belediye binasının (da) bütün camları kırıldı.

Belediye Başkanı gizlice komşu Hıristiyanların evine sığınmamış olsaydı mutlaka linç edilecekti.

Olaylara rağmen görevli birkaç jandarma dışında herhangi özel polisiye tedbir alınmamıştı. Birkaç jandarma sayıları gittikçe artan isyancıların karşısında çaresiz kalıyordu.

İsyancılar meydandan geçen bir Albay ile bir Kumandanı ve düzeni sağlamaya çabalayan dört zaptiyeyi fena halde hırpaladıktan sonra Vali Konağı yakınındaki buğday ambarlarına yöneldiler, kapıları kırıp içeri girdiler ve mahsulü yağmaladılar. İkisi Konak yakınında olmak üzere beş buğday ambarını ve buğday pazarını talan ettiler.

Belediye Başkanı'nın evi önce yakılmak istendi, sonra yağmalandı.

Kent mağazaları olaylar başlar baŐlamaz kepenklerini indirdikleri için yağmadan kurtuldular.”

Bu olaylar Haziran 1908'de yaŐandı.

Olayların geliŐimini tırnak içinde aktardım çünkü Fransa'nın Sivas Konsolos Yardımcısı'nın “Raporu”ndan aldım. 1980'lerin başında Osmanlı İmparatorluğu'nda 1908 Grevleri üzerine araŐtırmalarımı srdrdđđđm Fransa DıŐıŐleri Bakanlığı ArŐivleri'nde bulduğum bu belge, kadınların isyanın öncüleri olduğunu gözler önüne sermesi açısından önemli.

1907 ve 1908, kötü hava koŐulları ve ulaŐımdaki yetersizlikler nedeniyle halk için kıtlık ve açlık yıllarıdır. Buna vurguncuların karaborsa için buğday istiflemelerini ve kötü buğdayı çok yüksek fiyatla satmalarını eklersek kadınlar en başta, nc, ve halkın kızgınlığının nedenlerini anlamak kolaylaŐır.

“Ekmek Kavgası” örgütsüzlük sonucu ve başka yol bilinmemesi nedeniyle o günlerin geleneksel ayaklanma biçimini alıyor.

Konsolos Yardımcısı'nın anlattıkları sayesinde, Sivas Tümen Kumandan Vekili Albayın askerlerini, gelen emirlere rağmen, Vilayet emrine vermekten kaçındığını/çekindiğini öğreniyoruz. Bu tavır, büyük ihtimalle bir ay sonra, 24 Temmuz 1908'de, “Hürriyet”i ilan edecek subayların dönemin sivil yöneticilere karşı olumsuz görüŐlere sahip olmalarıyla ilintilidir. Sivas'taki subaylar, Belediye Başkanı başta, kimi yöneticilerin karaborsa iÇinde parmakları olduğunu biliyorlardı mutlaka.

Konsolos Yardımcısı olayların öncesini Şu satırlarında aktarıyor :

“İsyan anlaŐıldıđına göre bir sreden beri hazırlanıyormuŐ. (...) yetkililerin olacıklardan haberleri varmıŐ. Birçok yüksek memur,

23 Haziran'da Sivas'tan ayrılırken, aynı gün olaylara karışacak köylü kadınların çevreden aniden kente gelmesi ne tuhaf bir rastlantı ! Halkın aylardan beri buğday kıtlığından acı çektiğini söylemek gerek. Halk ancak çok pahalı olan ve buğday biti tarafından kemirilmiş veya çürümüş birazcık unla kepek karışımından yapılan, sindirimi zor siyah bir tür ekmeği satın alabiliyordu. O da parası olanlar için.

Vilayet (isyanın) elebaşları(nı) araya dursun, söylentiye göre, gerçek suçlular Belediye Başkanı ile anlaşarak spekülasyon yapmak amacıyla büyük miktarda buğdaya el koyup, stoklayan istifcilermiş.

İyi haber alan kaynaklara göre, bu ayaklanma sadece bir başlanđıç, daha ciddi, tehlikeli, korkulacak ayaklanmalar hazırlanmakta imiş."

Bu olayın tamamını ve daha başka birçok şeyi Kadın, AŞk ve İktidar isimli kitabımda anlatıyorum (Alan Yayıncılık, 1996, s. 29-34). Bu bölümü bitirirken şu iki rakamı dikkatinize sunmak istiyorum :

O günlerde ekmeğin okkası (1.300 gramı) 5 kuruştu, günde 14 veya 16 saat çalışan bir emekçi ise sadece 40 para veya 2 kuruş "kazanabiliyordu", yani bundan daha açıkcası yazılamaz : Bir emekçi günlük ücretiyle bir ekmeğ bile alamıyordu. Bu durumda halk kepekten ve kurutularak toz haline getirilmiş otlardan yapılan garip bir "ekmeğ" yemek zorunda kalıyordu. İnsanı güçten düşüren ve zayıflatan bu "ekmeğ" birçok hastalığın da kaynağıydı...

Bu koşullar altında kadınlar isyan etmeyecek te kim isyan edecekti ? Soruyorum. Lütfen cevabını siz veriniz.

TÜLAY GERMAN : “YAYLA ÇİÇEĞİ KOKUŐLU ERDEM’İME”

“Bin çeŐit renkle nakıŐ iŐlemek / Yiğitliğin alıyla kederin karasıyla / acının sarısıyla, umudun mavisıyla / Őarkı söylemek.” İŞte böyle: Őarkı söylemek “gönül haykırması” madem ki.

Tülay German’ı bildiğim, tanıdığım kadarıyla ve bilhassa DüşmemiŐ Bir Uçağın Kara Kutusu isimli kitabına dayanarak anlatmak istiyorum. Alıntılarında kitabın sayfa numarası parentez içinde.

Annesi Çerkes, anneannesi Çerkes ve maalesef tutucu olan Tülay önce ana-babasına, aileye baŐ kaldıracak. Sonra bütün verili düzene, kurallar silsilesine. Annesiyle hesaplaŐması ilginç. “O’nun hayalleri varsa, benim de var” diyor (s. 38).

İkinci Savaş yıllarında savaşa düşman kesiliyor: “Babam yeniden asker oldu”, “Ekmek almak için mavi karnelerimiz var.” O günleri bir de çocuk gözüyle görmek.

Aynı günlerde aynı mekanda, İstanbul’da, Erdem Buri nam genç Saint Joseph Lisesi’ni bitiriyor. Gurubuyla caz icra ediyor.

Önce Tıp Fakóltesi’ne yazılıyor. Orası “açmayınca” Hukuk diyor. O da olmayınca Edebiyat Fakóltesi’nin Fransız Filolojisi bölümüne yazılıyor. Aradığını da orada buluyor. Felsefe, edebiyat, kültür, sinema, müzik. Daha ne istersiniz?

Erdem Buri 1950’lerde İstanbul Radyosu’ndaki caz programıyla haklı bir ün kazanıyor. Erdem Buri, Suat Derviş’in yeğenidir. Türkiye Komünist Partisi (TKP) (Gizli) liderlerinden ReŐat Fuat Baraner, Suat Derviş’in (asıl ve hakiki ismiyle Saadet Baraner)

eőidir. Suat Derviş de hem TKP üyesi ve militandır hem de çok iyi bir yazar ve gazetecidir. Fosforlu Cevriye onun kaleminden çıkmıőtır.

21 Őubat 1925 doğumlu Erdem Buri, Hamdullah Suphi Tanrıöver'in de yeğenidir. Ama Erdem Buri, paőa dedesinin veya dayısının yollarını değil, Suat Derviş ile Reőat Fuat'ın yolunu seçti. 1961'de kurulan Türkiye İşçi Partisi'ne (TİP) yazıldı: Erdem Buri'nin Moda'daki evi belki bir anlamda TİP "seminerlerinin" sürekli yinelen-diği, düzenlendiği mekandır o günlerde. Aziz Nesin'den Yaşar Kemal'e Atıf Yılmaz'dan Metin Erksan'a Türkiye'nin en aydınlık beyinleri bu mekanda biraraya geliyorlardı. Bu Fransız'ların pek ünlü "salon" geleneğinin İstanbul'daki yansımasıdır da. Tülay German bu "okul"dan diplomalıdır. Erdem Buri TİP'e yapılan saldırılardan payını aldı: "Beyazıt'taki Beyazsaray'daki TİP toplantısından çıkarken az daha linę ediliyorduk. Yaşar Kemal ve bizim genęlik kollarından Deniz Gezmiő adlı bir çocuk hayatımı kurtardı" diye anlatacaktır daha sonra. Deniz'e sevgisinin kaynağı buradadır.

Tülay ile Erdem'in yolları 1962 yazı baőlangıcında keőiőir: Bir daha asla ayrılmamacasına: Tülay a'dan z'ye deęiőir: Dünyaya bakıőından insanlarla ilişkilerine. Dünyayı sorgulamasından kadın-erkek konusunda yeni adımlar atmasına: Bu konuda aslına bakarsanız daha çocukken epey yol almıőtı. İlkokulda erkek çocuklarını dven, öyle arada sırada değil her gün dven, kaç kız çocuğu tanırıyorsunuz? Futbol oynayan ve bilhassa "Bülent'e gol atınca" dünyaları kazanmıőcasına sevinen "sokak kedisi". Bülent nitekim "böylesine futbol oynayan kıza" kr kütük aşık bile olacaktır. Ama sadece aşık. Tülay ne yapsın yani?

"Türkiye'de solculuk yasak değil mi?" sorusunu Erdem'e 1962'de soran Tülay, kısa süre sonra TİP konserlerinin deęiőmez ismi

olacaktır: 11 Aralık 1963'de Saray Sineması'ndaki konserde, AŞık İhsani, AŞık Nesimi Çimen, AŞık Ali İzzet, Ruhi Su (aynı zamanda Tülay'ın müzik öğretmenidir) ve Tülay German bir aradadır: Yarınların mutluluğu için elele. Ekim 1965'de TİP sözlerini Erdem Buri'nin yazdığı ve Tülay German'ın okuduğu "Yarının Şarkısını" seçim kampanyası boyunca kullandı: TİP'in onbeş milletvekili çıkarmasını herkes hep birlikte kutladı: Yarınların mutluluğu yoldaydı mutlaka. Ama dönemin sağcı iktidarlarının saldırıları, tehditleri, gözdağı vermeleri de.

1964'de ise Erdem Buri, Tülay'ın, Ruhi Su ve benzeri türkücülerin, rahat ve sağlıklı bir ortamda çalışabilmeleri, ürünlerini dinleyicilerine sunabilmeleri için As Kulübü kurar: Öyküsünü kitaptan okumalı mutlaka. Şişli'de Site Sarayı'ndaki kulübe gelenler arasında Yılmaz Güney de var:

"Doğrul koçum doğrul dosta gidelim" türküsünün bir numaralı abonesi Yılmaz. 1966 başında "Boynu Bükük Öldüler" in ilk baskısı çıkınca bir örneğini Tülay arkadaşına vermekten zevk alan Yılmaz. Dönemin "Çirkin Kral'ı". Ama kimi türküler, hele "Burçak Tarlası" kimi dinleyicinin (!) Tülay German'a silah çekmelerine kadar saçmalamalarına neden oluyor. Burası İstanbul. Özgürlük rüzgarları artık esmiyor: Adalet Partisi'nin (AP) tek başına iktidarı ve Başbakanı Süleyman Demirel TİP'e ve bütün sola karşı hınzırca planlar peşindedir.

Erdem Buri ve yoldaşı Selahattin Hilav ise Paris'li günlerin hatırına, Plehanov'un "Marksist Düşüncenin Temel Meseleleri" ile Hegel'in "Diyalektik Ve Mantık"ını çeviriyorlar: Yaşasın Felsefe. Ama iyi saatte olsunlar tetikte. Haklarında açılan davada Erdem Buri için "onbeş yıl hapis cezası isteniyor": Bir kitap çevirisi için. Pes! İsteyen devlettir: İstemi okuyan yarığış ise Erdem'in Saint Joseph'den lise arkadaşı (s. 114). Mart 1966'da, İmam Hatip

talebeleri, miting yapıp As Kulübü basacakları tehdidini savuruyorlar. Tülay German'a tehdit ve tabut resimli mektuplar gönderiliyor.

İstanbul'a elveda demenin zamanı geldi (mi?): Tülay anlatıyor bunu: Mutlaka okumalısınız. Bir tadımlık bal alıyorum, buyurun paylaşalım :

“Boğaza gittim sonra Emirgan'da iki bardak sıcak tavşan kanı çay içtim. Yoldan geçen simitçiden halka aldım. Kanlıca'ya gidip yoğurt yedim. Balıkçı meyhanesinde rakı içtim. Melike'nin (Demirağ) sandallarından birini alıp, kürek çektim. Faytonla gezdim. (...)” (s. 118) İstanbul'dan ayrılmak üzere olan birisinin böylesine bir elvedasına bir de Abidin Dino da tanığım: Fikret Muallâ isimli bir içim su kitabında, Abidin Dino'nun Fikret Muallâ'nın İstanbul'a hoşçakal deyişini anlattığı satırlar; aslında 1952 başında Abidin'in İstanbul'u terk etmeden önce bizzat kendisinin duyumsadıklarıdır çünkü : Haydi bize müsaade İstanbul. Haydarpaşa, Sirkeci. Bu kadar şimdilik.

Sonra yıllarca sürecek, uzun çok uzun Paris günleri başlıyor. Tülay daha dört yaşında ilk okuduğu parçanın ismiyle zaten geleceğini yazmıştı önceden. Yesari Asım'ın parçası ne diyor biliyor musunuz? “Gurbet elde kimsesizim, buna sebep yar oldu.” Doğru söze ne denir?

5 Mayıs 1972'de Tülay German şu notu düşer: “Damarlarımda kan değil, İsyân akıyor.” O gün ağlayan Erdem Buri'nin duygularına da tercümandır. (s. 116)

Tülay German Türkiye'de “Çoksesli Popüler Müziğin” öncüsü ve Erdem Buri ile birlikte kurucusu olmasının yanında Paris'te ve değişik dünya kentlerinde de ismini duyurdu: Plaklar, konserler, televizyon ve radyo programlarıyla. 1982'de “Nâzım Hikmet'e

Saygı” son plağıdır. 1987’de ise son konserini verdi. Nâzım’dan Őirleri tũrkũleŐtirdi. Mahir ayan’dan da Karacaoğlan’dan da. Pir Sultan Abdal’dan da...

Hayat yaŐandı. Yaşam hayat olana kadar...

Sonra bir gũn Erdem Buri ayrılmak istedi. Herkesten Önce. “Otuz yıllık meslek ve yaşam yoldaŐım” diyor, Tũlay German: Evet Erdem ayrıldı. Yılmaz Gũney’le verilmiŐ randevusu vardı. Bu kesin. İkiŐi Şimdi Pere Lachaise’deler. Bir sũre sonra Ahmet Kaya da, Ugur Hũkũm de yanlarına gitti.

Tũlay German kitabını “Yavru balaban bakışlı/Yayla ieği kokuŐlu/ERDEM’ime...” adıyor: Bunca aşk ve sevgi ve dostluk dolu bir hayata değer. Bir Őmũr bitiyor. Bir kadın tek başına kalıyor: Paris nam baŐkentte. O kadın yazmaya başlıyor:

1996’da Bilgi Yayınevi’nin çıkardığı Erdemli Yıllar başlıklı kitap bu yazma eyleminin ũrũnũdũr.

2001’de ınar Yayınları tarafından sunulan DũŐmemiŐ Bir Uçağın Kara Kutusu ise, birinci kitabın gözden geçirilmiŐ ve yeni bŐlũmlerle zenginleŐtirilmiŐ biçimidir. Kitabın 1996’da yayınlanması sanki yazara tũrkũcũlũđũnũ de/okuyuculuğunu da anımsatıcı bir rol oynadı: Tũlay German’ın yeni çalışmaları çıktı: 1998’de The Song Of Poets, Le Chant des Poetes yani Şairlerin Őarkısı, 1999’da Yunus’tan Nâzım’a (Kalan Mũzik yapımı). 2001’de Burçak Tarlası (Kalan Mũzik): Bu son iki yapıtta birer kitapçık da bulunuyor: Őđrenilecek dũnya kadar Şey.

Tũlay German 1999’dan itibaren belli bir sũre Adam Sanat’ta yayınladığı sevimli yazılarıyla da okuyucularına umut ve mutluluk taŐıdı. Yazar yazmasını sũrdũrdũke yorumlayıcı dinleyicilerine mutlaka yeni eserler sunacaktır: Yeter ki GũneŐ SŐzũnde Dursun. IŐđđa ve Őzleme, denize ve dinginliğe ihtiyaımız sonsuz ũnkũ.

SUMRU

Bir abiyle bir kızkardeŐ ancak bizde, bizim kültürümüzde, bizimkine benzeyen kültürlerde bu kadar birbirine bağlı, bu kadar yakın, bu kadar candaŐ ve yoldaŐ olabilirler. Tanıyanlar anlatıyor. Tanıyanlar anlattılar ve anlatacaklar. İŞte bir rnek : Hem EŐber Yağmurdereli'yi hem Sumru'yu yakından tanıyan mer Nazmi, abi ve kız kardeŐi işin aynen Şunları yazıyor :

“EŐber Yağmurdereli'nin, Sumru olmadan gittiği yer çok azdır. Sumru, ağabeyisinin beyaz bastonuydu. 1978'de gözaltına alındığında örgüt yesi olduğunu hayretle ğrenen EŐber Yağmurdereli, 14 yılda memleketin çeŐitli cezaevlerinde yatarken, kardeŐi Sumru da 14 yıl zgr bir mahkum gibi abisinin gönderildiği her Őehrin otellerinde cezasını çekti. Bundan birkaç ay önce Erzurum Havaalanı'dan yolcularken kansere falan aldırdığı yoktu! ‘Vız gelir, diyordu, bu kanserli hücreler EŐber abimin yattığı hücrelerden de kötü değil ya!’

Ve gitti Sumru!

O'nu tanıyanların yüreğinde bir insan portresi bırakarak çekip gitti birden!”

(mer Nazmi'nin erzurum.ajans.com'daki “Sumru Yağmurdereli” başlıklı makalesinden.)

EŐber Yağmurdereli o zorlu günlerini Akrep isimli yapıtında anlatıyor (Kibele Yayınları, İstanbul, 2004.) Kitabın alt başlığı “Hayata, AŐka ve VahŐete Dair”dir ve orada onca vahŐete, baskı ve zulme rağmen insanlık ve aşk uzak değildir : İnsan sevginiz güçlü olursa duvar ve duvara sinmiŐ “akrep” aŐkınızı, hayata bağlılığınızı,

mücadelenizi engelleyemez. Yaşayan bilir. “Yatan” anlatır ve yazar.

Sumru sevimli, candan bir kadındı, önce insana, önce insana evet, değer veren biriydi. İnsana, mekana ve güzelliklere. Bunu Safranbolu ve “Taşev” aşkında görmek mümkün. Nitekim kendisi de “Safranbolu’da gerçekleşen bir hayal”i yazdı :

“Ortaokul yıllarında kurduğum ve giderek geliştirdiğim bir düşün, 2000 yılında bir hafta sonu Safranbolu’ya geldiğimde “TAŞEV”le örtüşüğünü gördüm. Mekanlara aşık olmak da insanlara aşık olmak gibidir, içinde sancısını, özlemini taşır. Yüreğimizi titretir. Uykularınızı kaçırır. Takılır gidersiniz bir kasabanın, o kasabadaki bir evin peşinden. Ve bir gün bakarsınız ki ilk gençliğinizde kurduğunuz düş son gençliğinizde hayat bulmuştur. Safranbolu ve “TAŞEV” sürekli bir aşk halidir benim için ?”

Güzel, samimi ve hakiki insanlar gitmeden önce de iz bırakırlar kendi coğrafyalarında. Gittikten sonra da. Hepsi geçerlidir bunların. Anılarımızda güzellikleri, yaptıkları, bıraktıkları ile kalırlar.

Her zaman Leyla Sumru Yağmurdereli de vardı denilecek. Önemli olan da budur aynı zamanda.

Burada Hüseyin Avni Cinozoğlu’nun “SUMRU YAĞMURDERELİ İÇİN AĞIT»ını aktarmanın da sırası geldi sanıyorum :

“Bir lâmbanın fitili kısıldı
Soğudu Taş Ev’in avlusu
Sanki yıkıldı dört duvarı
Göç etti ay ışığı başka semalara
Bahçede bir çiğdem soldu
Bir daha geçer mi ormandan
Kanat sesleri arasında

Munis bakışlı alını hareli
Öyle bir ceylan
Yağmura hasret kalır
Ağrısı çoğalan şehir
Sen Sumru dersin o hoş nağmeye
Ayine-i Cem'den dağılan
Ustaydı kardeşlik sofrasında
Cömert eşit dağıtmakta sevgileri
Zindanda mahpus bir gerillanın
Yaralarına merhem olan hemşire
Sumru Florence Nightingale misâli
Geçti bir çağ yangının ortasından
Tılsımını yitirmez sevgiyle afsunlanan
Kardeşlik hamayılı pas tutmaz
Sol göğsün altındaki cevahir
O büyük zarafet mânâ sükûnet
Dostlar Cem'inde vakitsiz bir akşam
Yetim kalır avare çocukları
Dehşetli bir ağrı bırakır
Şehre veda ederken
Dünyalar güzeli her azize
Ne rençperler farkında olur
Ne de terziler bu yokluğun
Dostlar gamlı matem zamanı
Siyah libas içinde cümle yaren
Ziyade kar yağdı bugün
Aşikâre ederek derûni saflığı
Dünyada gurbete mahkûmdur her insan
Dünya gecedir pek çok insan için
Dostlar ve deniz fenerleri olmasa
Sumru bir alyans kandilde nadir ışık
Dostlar ceminde büyük mânâ

Kar bembeyaz yağdığına göre
Belli ki yola çıkmıő olmalı bir muhacir
Varmak için melekler őehrine
Taş Ev'e giden kaldırımlyı yokuő
Kıőlık ayakkabısı olmadığı için
Őrküttü kaygılı bir adamı
Bu őiiri yazdı Taziye niyetine
Demir kafesi parçalar
Kardeői Sumru olan Ejder”

Taziye niyetine yazılan bu őiir bize yeter. Bundan sonra bize sadece susmak dűőer. Kalırız anılarımızla baőbaőa. Anıları olanlar olmayanlara anlatır. Ve tarihe bir not dűőölür : Sumru'nun hayat hikayesi kardeőlerim es gečilmemelidir. Yazılmalıdır toplumsal mücadeleler tarihindeki KADINLAR DEFTERİNE. Defter-i Kebir için bu őarttır. Zaman çünkü vakti gelince o Defteri açacak ve okuyacaktır : Evet bu dűnyadan Sumru nam kadın da gečilmiştir ve iz bırakmıştır diyecektir. İzine ve anısına sahip çıkmak ta artık bizim vazifemizdir.

Őmer Nazmi makalesinde yazmıştır, yineleyelim:

“Sumru'ya, ‘ne zaman geleceksiniz’, diye sorduğumda her seferinde aynı cevabı alırdım : ‘Mısır zamanı, bilirsın abim mısıra bayılır! ...’”

Bize o zaman beklemek dűőer. KADINLAR ZAMANINI. GELECEK.

NECMIYE ALPAY

Deęerli arkadaŐım, 1960'larda Siyasal Bilgiler Fakóltesi'nden, 1970'lerin başında Fransa'nın Tours kentinde doktora yapmak üzere bulunduğumuz gúnlerden kadim dostum Necmiye Alpay denince ilk akla gelen BarıŐ'tır. Katıksız, hakiki, kalıcı BarıŐ. Necmiye Alpay yaşamının önemli bölümünü bu davaya adamıŐtır. Bunu herkes çok iyi bilir.

Necmiye Alpay ezilenlerden yanadır. Tarafını çok eskilerden beri seçmiŐtir : Halktan yana olmak. Kayıtsız Őartsız.

70 Yaşını meraklı ve çalıŐkan bir öğrenci, özenli ve samimi bir insan, bir dost, gerçek bir arkadaş, sevimli bir öğretim üyesi, inanmış bir dilbilimci, çevirmen, yazar, eleŐtirmen, köŐe yazarı olarak BarıŐ ve Halk için çalba göstererek doldurmuŐtur. Daha yazacakları ve nice söyleyecekleri de var. Öğretim üyesi olarak Necmiye Alpay'ı en iyi öğrencileri anlatabilir diyerek, onlardan

ikisinin EkŐi Sözlük'te yazdıklarını olduğu gibi aktarıyorum : Birincisi, "mortishia" lakabıyla 20 Temmuz 2003'te aynen Şunları yazıyor : "Bir ara taklidini yapmaktan acayip keyif aldığım, iyi ki kendisinden ders almışım dediğim güzel hoca. İlginç bir konuşması vardır ... içinde kaybolursunuz." İkincisi, "romica", ise 12 Ekim 2004'te, Alpay'ın birkaç boyutunu Şu satırlarıyla dile getiriyor : "Zamanında verdiği derslere katılabilmek Őansına ulaŐtıĐım, dili doğru kullanma dışında sıcaklığıyla da takdir edilen örnek insan, aŐaĐılamadan eleŐtiren nadir entelektüellerden, iki kitabını sürekli yanımda taşıyım, hakkında yazdığım için gerildim sanırım, her kelimeyi tek tek kontrol etme ihtiyacı hissediyorum." Necmiye Alpay'ın dilbilimci, bilim kadını ve kùltür taşıyıcısı olduğunun tadına varabilmek için kitaplarını (Türkçe Sorunları Kılavuzu, Dilimiz, Dillerimiz, BarıŐ Açıısını Savunmak, tümü Metis'te), birini veya ikisin okumalı derim, ancak kitaplarına hemen ulaşmak olanağınız bulunmayabilir sanısıyla, Leyla Erbil ve Ece Ayhan'a ilişkin, 4 Haziran 2009 tarihli Radikal'de okuyucuya sunulan, "İki büyük etikçi" başlıklı makalesini burada tadımlık olarak sunmak istiyorum : Leyla Erbil ile isimli çalıŐmamın içinde, ek biçiminde yayınlamak için 9 Temmuz 2013'te yazıp kendisinden izin istediğimde, sağolsun, "Merhaba Şehmus, yazımı elbette kullanabilirsin. Kitap için çok sevindim. (...) Çok selam ve sevgi benden de." diyerek hemen yanıtlamıŐtı. Kendisine teŐekkùr iletimi o an gönderdim. Burada bir kez daha Necmiye Alpay'a en içten teŐekkùrlerimi sunmak istiyorum. Buyurun makalesini birlikte okuyalım :

"İkisi de 1931 yılında doğdular. İkisinin de ilk öyküleri 1956 yılında yayımlandı.

İlk kitapları 1959'da çıktı ikisinin de.

1968’de birinin ikinci, diğerinin üçüncü kitabı yayımlandı.

Ondan sonra ayrı yıllarda kitap yayımladıkları olduysa da, 1977’de ve 1997’de aynı yıla denk geldi yeni kitapları.

İkisi de edebiyatta, Arif Damar’ın deyişiyile bir “külliye ret” anlayışında oldular. “Gelenekten yararlanmak” şöyle dursun, her tür “gelenek”ten devrim niteliğinde bir kopuşla ayrılmayı önemsediler; “gelenek”ten

ancak kopulacak bir köhnelik olması yönünden yararlandılar. Bu tavrı dünya edebiyatında “modernist” başlığı altına yerleştirebiliriz, ama başka hiç kimsenin Ece Ayhan olmadığını ve başka hiç kimsenin Leylâ Erbil olmadığını, olamayacağını bilerek.

İkisinin de dilde retçiliği, daha geniş bir etik anlayışın bileşenidir: Diğer alanlar gibi dilin de altını üstüne getirebilmek için. İkisi de eksilteli yazmıştır. Ece Ayhan çok daha eksilteli bir dil kullanıyorsa, bunun nedeni onun projektörlerini tarihe çevirmiş olmasıdır. Burada tarihten kasıt, toplumsal tarih ve bireylerin tarihidir. Uzun anlatı olarak değil, noktasal veri olarak tarih. Ece Ayhan, kendi seçtiği bireylerin tarihlerine noktasal projektörler tutup o noktaları bir araya getirerek yazmıştır şiirini. Değneğini yalnızca

her tür verili tarihin dışladığı bazı gerçek kişi ve olgulara, ‘dünyanın lanetlileri’ne, ‘hayatın arka bahçesi’ne değdirdiğini, bu değmeleri ise herkesin anlayıp rahata ereceği bir bütün içinde dile getirmeyi reddettiğini söyleyebiliriz. Ece Ayhan’ın Őiirlerini biçimlendiren bakıŐ açısı ve etik anlayıŐ budur.

Leyla Erbil ise, bir kurmaca dolayımıyla, doğrudan insan iliŐkilerindeki ikiyüzlülüğe odaklanır. Bunu yaparken hem ikili ve çoklu, hem de tekil insan ruhu içindeki çelişkili ve çatıŐmalı yaŐantıları sorunsallaŐtırır. Bütün bunları ‘kadın bakıŐ açısı’ndan görmeyi önemsemesi ile de Ece Ayhan’dan ayrılır. Ece Ayhan’da dolaysız ve dışsal bir biçimde tarihsel olan bakıŐ açısı, Leylâ Erbil’de dolayımı, içsel ve günceldir.

Bir belirleyici özelliği daha vardır Leylâ Erbil’i farklılaŐtıran: DönüŐlülüđu; zihnin kendine de bakması. Sinemada Nuri Bilge Ceylan’la, özellikle onun “Uzak” adlı filmiyle ortaklaŐır bu yönden. Her ikisinde de, eleŐtirilen birincil hedef kadar, eleŐtiren anlatıcı da hedeftedir.

Leylâ Erbil’in ‘Bir Kötülük Denemesi’, Ocak 2003 tarihli geceyazısı dergisinde yayımlanmıŐtı, Ece Ayhan’ın ölümünden kısa bir süre sonra. Metin hızla okundu, heyecanlandı ve güncellekle arasındaki mesafeyi algılamakta güçlük çekildi. Metindeki Őair Tanrıçay’ı Ece Ayhan olarak okumamak olanaksızdı. Metinde anlatılanlar da, Ece Ayhan’ı kişi olarak yakından bilen herkese fazlasıyla tanıdık ve gerçek gelmiŐti. Gelgelelim, yazarak tarihe geçirmek doğru muydu acaba bütün bunları? Ece Ayhan daha yeni ölmüŐtü, neden sağlığında söylenmeyenler arkasından yazılıyordu? Bunlar düşünüldü, konuŐuldu, ama yazılmadı.

Kimsenin heyecanı, metni iyi okuyacak ve üstüne yazacak kadar yatışmamıştı. Kişisel olarak, o ilk okumada ‘Bir Kötülük Denemesi’nin başlığını “Kötülük Üstüne Bir Deneme” gibi anlamış olmadığımından bile emin değilim.

Sorulacak soru şuydu sanıyorum: Araçsallaştırmış mıydı Erbil, edebiyatın sunduğu olanakları? Kim olduğunu edebiyatla ilgilenen herkesin anlayacağı birini sanık sandalyesine oturtup mahkûm etmekle edebiyatı bir tür intikam aracına dönüştürmüş olmuyor muydu?

Şimdi araya zaman girdikten sonra, şunları söylemek gereğini duyuyorum: Onların ikisinin de edebiyatları, Erbil’in “Bir Kötülük Denemesi”nde giriştiği sorunsallaştırmayı vazgeçilmez ve kaçınılmaz kılıyordu. Leylâ Erbil bu denemede üç şeyi birden sorunsallaştırıyor: 1) Tanrıçay karakterinin tutum ve davranışlarını, çevresiyle olan ilişkilerini; 2) Anlatıcının tutum ve davranışlarını; bir okuru ve arkadaşı olarak Tanrıçay’la olan ilişkisini; 3) Gündelik yaşamda etik açıdan çelişkili ve aşağı düzeylerde gezen birinin yarattığı edebiyatın, değerinden kaybedip kaybetmeyeceğini; edebiyat yapıtının, yaratıcısından bu kadar kopuk düşünülüp düşünölemeyeceğini... Bu sorgulamalar, ilgili güncelliklerden haberdar olanlar kadar, olmayanlar için de temel önemdeydi.

Tanrıçay gerçekten de Ece Ayhan mıdır bu durumda? Sanıyorum, “Bir Kötülük Denemesi”ni bir Ece Ayhan eleştirisi gibi okumak, olabilecek en ilkel edebiyat okumalarından biridir. Her şey bir yana, metnin her uğrağında, gerçeklik ile anlatılanlar arasında ince bir pay, bir aralık bırakılmıştır. İkinci sayfada yer alan “ulusça seferber olmuş, tüm varlığımızı cömertçe aktarıyorduk Tanrıçay’a” cümlesindeki ve daha sonraki abartılar başta olmak üzere, dolayımı açıkça belli eden bir tekniğe başvurulmuştur. O

pay, metni etik bir sorgulamaya dönüőtürmüőtür, çünkü aynı pay, Tanrıçay kadar, anlatıcı için de geçerlidir. Anlatıcının Tanrıçay'a yaptıklarının, çay içirme sahnesindeki söz ve davranıőların, Erbil'e ait olmadığını biliyoruz. Böyle bir aidiyeti metnin iç mantığı reddetmektedir. Erbil, güncellikte yaőanması anlatıcının zihni dahil zihinlerden geçmiş olabilecek "kötülük"leri en küçük kırıntısına kadar, deyim yerindeyse bir etik aktivisti olarak sergilemenin, sergileyerek sorunsallaőtırmanın bir yordamını arayıp bulmuştur: Metindeki Tanrıçay konusunda ne kadar acımasızsa, "'ben' anlatıcı" konusunda da o kadar acımasızdır. Bütün kötü okuma risklerini, "'ben' anlatımı" yoluyla üstlenmiştir.

Kötü okuma riskleri büyük ölçüde gerçek oldu. Kimse yazmadı dedim ama, sonradan öğreniyorum: Hürriyet gazetesi yazmış o zaman. Bulup okudum: Okuma sınavında sınıfta kalmaktan öte bir şey Hürriyet'inki; ibretlik bir paparazi olayı. Metnin bütün dolayımını sıfıra indirip edebiyatı hiçe sayan bir yazı. Görebildiğim kadarıyla, imzasız.

Evet, yazarının niyetinden bağımsız olarak, hem bir okuma sınavı, hem de edebiyatın sınırlarına yöneltilmiş bir meydan okumadır "Bir Kötülük Denemesi". Erbil'in, metni sonradan, 2005'te yayımlanan "Üç Başlı Ejderha" adlı novellasına yerleőtirmesi, ilk çeőtiplemesinin bütün açılardan taőtıdığı özgün önemi daha da artırmıştır. Boőuna "differance" demiyordu adam.

Necmiye Alpay'ın makalesi burada bitiyor.

Ama bizim yazacaklarımız sürüyor : Sürmeli de. Zaman akıp geçebilir, ne iyi ki dostluklar kalıcı. Bizi yaőtatan da bu. Bitirirken şunu anımsatmama lütfen izin veriniz : Mutlaka duymuş ve/veya okumuősunuzdur. Bizim Necmie Alpay'ımız, şu an hapisshanede.

Aslı Erdoğan'la aynı koęuŐta. 70 YaŐında bilim kadını, kadın, insan, ve onun gibi yazar Aslı Erdoğan'ı hapsetmek hiçbir devlete yakıŐmaz. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne de yakıŐmıyor. Bu garip, hakız, gayri adil duruma mutlaka son verilmeli. Ayıptır. Gůnahtır.

(15 Eylül 2016'da ayorum.com'da yayınlandı. Daha sonra NECMİYE ALPAY ÖZĞÜRLÜĞÜNE KAVUŐTU. ÖĞRENCİLERİNE, YAKINLARINA DA.)

KADINLAR SERGİSİ

Yontucu/HeykeltraŐ ve Ressam Kadınlar Birliği 109. “Salon”unu/Fuarı’nı 24 Ocak 1993’te Paris’in en namlı sergi salonlarından biri olan Grand Palais’de (Büyük Saray) açtı.

26 Ocak akşam üzeri “vernissage” yani “cilalama” yapıldı. Sergi 14 Őubat dek sürdü.

Grand Palais’de Camille Claudel, portekiz kökenli Maria Helena Vieira da Silva ve Jacqueline Padovani’nin izleyicisi sanatçı kadınlar ilginç bir biçimde düzenlediler sergilerini :

Yedi konulu, yedi özerk grupta.

Her grubun sorumlusu, sanatçı arkadaşlarını bizzat seçti. Yedi konu Őunlardı : Maddeciler, İç yolculuk, İmler ve yazılar, Amerikalılar, Ekoloji-Doğa, Vücut, Siyah kare.

Yedi grupta yaklaşık üç yüz sanatçı bir aradaydı : Hollandalı, İtalyalı, Cezayirli, Panamalı, İsraili, Japonyalı, ABD’li, Perulu, İspanyalı, Çek, Hintli, İngiltereli, Őilili, Venezuelalı, İsveçli, İsviçreli... dünyanın her yöresinden sanatçı. Fransızların ise kimi Mısır, Cezayir, Fas, Tunus, Lübnan, Vietnam, Bolivya, Korsika doğumluydu.

Çokluk ve çeŐitlilik olgusu söz konusuydu sergide : BaŐtan sona. Her sanatçı ülkesinden, çocukluğundan, ilk gençlik yıllarından, dilinden, kültüründen, anasından ve babasından ustasından ve kalfasından taşıdıklarını toplamıŐ, getirmişti : Birbiriyle kardeŐ ama birbirinden yine de farklı sanat eserleri yanyanaydı :

Görünen ve görünmeyen. Görünmeyeni arayan bakıŐ.

Maddeyi aşmak, ona biçim ve hayat vermek. Yuğmak. Yoğurmak.
Pişirmek : Topak, ateş ve su. Gezmek. Gezinmek.

Monotonluk ve alışılmış tıngır-ıngır yerine yeni şeylere açılmak.
Günlük rahat yerine riski göze almak.

Yürümek.

Tren, otobüs, otomobil, uçakla seyahat etmek.

Ya da koltuğunuzdan, kahvedeki iskemlenizden, parktaki banktan,
evdeki divandan hiç kalkmadan bir iç yolculuğa çıkmak. Hayal
gücünüzle kanatlanmak. Dikkat ayağınız yerden kesiliyor. İmdat !
İç yolculuk dış yolculuğu yener.

İnsan başlı hayvanlar. Üç başlı kadınlar. Dört gözlü başlar.
Kapanmayan çeneler. Koskocaman kulaklar.

Zaman unsurunun yitip gittiği, tabuların yerleyeksan olduğu
gizemli diyarlara “uçmak”. Nice trip honey.

Göremediklerimizi görmek.

Baktıklarımızda saklananların ayırımına varmak.

Arkasından gözyaşı döktüklerimizle yeniden bir araya gelmek.
Söyleşmek. Dertleşmek. Sorunları çözmek.

Gerçek ve geleceğin masal ve destanın karıştığı “rüyalarda”
gezinmek : El ele. Kol kola.

Olduğumuzu sandığımız, olduğumuzu savunduğumuz insanlar
mıyız? Yoksa başkaları mı? Haydi arayıp bulalım. Gerçek
saklambaç bu olmalı mutlaka.

Her gün yinelediğimiz, aşınmış eylemlerimizden vazgeçtiğimizde
yaşantımızın değiştiğini mutlaka göreceğiz. Dünyaya, yakın
çevremize başka bir gözle bakacağız. Vapura, otobüse, metroya,

otomobile, tramvaya, trene farklı saatlerde bindiğimizde çevremiz mutlaka deđiŐecektir. Dünya dđnüyor insanlar dolaŐamıyor.

Çocukluğumuzun öyküsüdür:

“Yüksek Ökçeler”. Veya “ÇalıkuŐu”. Veya “Avare Yıllar”, “Arkadaş Islıkları”. Veya “Cemile”. Kadın hikayelerinde erkekler, erkek hikayelerinde kadınlar anlatılır. En doğal biçimde.

Anımsıyor musunuz?

Rüyalarımızda, sadece rüyalarımızda özgürüz.

Rüyalarımızı gerçekleŐtirmek ise bizim ellerimizde...

Sadece bizim ellerimizde.

Sadece bizim.

Bugünün sanatı yarının ortak hafızası.

Kadınlar Sergisi'nde bizbize.

LEYLA ERBİL İLE

Leyla Erbil İle ismini verdiğim ekitabın, birinci sunumunun kapağı, beş yıl kadar sonra ekitap.ayorum.com’da geręekleőtirdiđimiz ikinci sunumunun i kapağı, greeğiniz gibi, değerli izerimiz ve dost Semih Poroy'un bilgisi içinde ve onayı ile Leyla Erbil’e ilişkin çalıŐmamı hazırlarken bana hediyesi, Leyla Erbil’e sevgisini dile getiren, yakın dostu Leyla Erbil’i anan bir yapıtıyla donatılı. ekitabı, künyesi, kendisi, kaynakçası, içindekileri ve Erbil'in en sevdiğim fotolarından biriyle süslenmiŐ yeni kapağı ile, yani bir çalışmayı kitap biçimine dönüŐtüren bütün unsurlarıyla siz değerli okurlarımıza ekitap.ayorum.com’da hediye olarak sunmaktan bir kez daha sevinç duyuyorum.

Sizleri Leyla Erbil İle baŐbaŐa bırakırken “sunu”dan kısa bir alıntıyı “tadımlık” olarak hemen burada sunuyorum :

“Mücadeleden yana olduğunu her yoklamada belirten, gözler önüne seren, kavgadan kaçmayan, gerektiğinde başkaldıran, düşünen, yazan ve eyleme de kalkan kadınlarımızdan biri olarak Leylâ Erbil bütün yönleriyle tanınmayı hak ediyor öteden beri. Bunun bilinmesinde de dünya kadar yarar var.

Yazışmalarımız süresince günlük hayatındaki gelişmeler, git-geller ve Türkiye’de olup-bitenlerin yorumlanması eksik olmadı. Böylece bu süre içinde aktardığı mücadelesini, mücadele biçimlerini de yakından izlemek olanağı bulacağımızı sanıyorum. Bu çalışmada aktardığım bunları sizlerle paylaşmak istiyorum.

Leylâ Erbil gibi çevresine, insanlara, kadın ve erkeklere ve hele kadın-erkek ilişkilerine ve olaylara değişik, kendine özgü, eleştirel yanı asla eksik olmayan açıdan bakan birinin yazdıkları mutlaka okunmalıdır diyorum.

Yayınlanmalı ve okunmalıdır evet.

Dahası mektub ve artık elektronik posta sayesinde email, nam-ı diğer ileti, veya bizzat Leylâ Erbil’in isimlendirmesiyle “gönderi”, karşılıklı mektuplaşma ve iletişim eylemi, edebi değer de taşıyan bir çalışma, bir faaliyet, bir yaratıcılık olarak ta mutlaka değerlendirilmeli diye düşünüyorum. Erbil’in gönderilerinde bu zevki tadıyoruz.

Yazanların bireysel, en derin kişisel yönlerini, özgeçmişlerine, yaşamlarına ilişkin verileri içeren mektuplar ve iletiler aynı zamanda tarihe, siyasi ve toplumsal tarihe de katkı yapmaya adaydır. Nitekim Leylâ Erbil’in 1 Mayıs 2008 ve sonrasındaki gelişmeler, sanatçı, yazar ve şairlerin örgütlenmeleri, 1 Mayıs 2009 için bir yıl önceden hazırlık çalışmalarına başlanması için yaptıkları konusunda yazdıkları bu açıdan da değerlendirilebilir, değerlendirilmelidir.

Aramızdan ayrılanların arkasından yazacaklarımız ve anılarımızı kaleme almak için kollarımızı sıvadığımız zaman farkedebiliyoruz hemen : Aldığımız ve gönderdiğimiz mektuplar, iletiler aynı zamanda vazgeçilmez, ihmal edilmemesi gereken birer kaynak niteliği taşıyor. Evet Leylâ Erbil’le yazışmalarımızın bulunduğu dosyayı tararken ve bu çalışmayı hazırlarken bir kez daha farkettim, dost ve arkadaşlarımızı anmak için yazacaklarımız ve bilhassa anılarımız için mektuplarımız, iletilerimiz ve benzerleri mutlaka başvurulması gerekli önemli kaynaklarımızdandır. Özenle saklanmalı, zamanı gelince meraklılarına sunulmalı.”

LEYLA ERBİL İLE

M. ŞEHMUS GÜZEL

KADINLARIMIZ
AŞK
SANAT
İKTİDAR

ekitap.ayorum.com